

Skrifter från Centrum för lärande och undervisning

NR 1:2001

En yrkesutbildning som ger kunskap och personlig utveckling genom reflektion

Utvärdering av förskolläraryrket i Borås

Iréne Arvidsson

En yrkesutbildning som ger kunskap och personlig utveckling genom reflektion

Utvärdering av förskolläraryrket i Borås

Iréne Arvidsson

Innehållsförteckning

1.	INLEDNING	3
1.1	Bakgrund	3
1.2	Syfte	4
1.2.1	Frågeställningar	4
1.3	Definitioner	5
1.3.1	Kvalitet	5
1.3.2	Kvalitetssäkring	5
1.3.3	Utvärdering	6
2.	TEORETISK REFERENSRAM	7
2.1	Varför utvärdering och kvalitetssäkring	7
2.2	Högskoleförordningens mål	11
2.3	Förskolläraryrollen	13
2.4	Kvalitet i utbildningen – exemplet Borås	14
2.5	Utbildningens svagheter och styrka – enligt den rikstäckande studien	16
3.	METOD	18
4.	RESULTAT	20
4.1	Enkätundersökningen	20
4.1.1	Ämneskunnande	20
4.1.2	Metodiskt och didaktiskt kunnande	21
4.1.3	Pedagogiskt, psykologiskt och specialpedagogiskt kunnande	22
4.1.4	Andra kunskaper och färdigheter för arbetet som förskollärare	23
4.1.5	Personlig utveckling och kompetens	24
4.1.6	Utformning av utbildningen	24
4.1.7	Analys av helheten	24
4.2	Textanalys av <i>Min egen utveckling</i>	25
4.2.1	Målen för den grundläggande högskoleutbildningen, § 9	25
4.2.2	Ämneskunskaper och insikter i för läraryrket specifik pedagogik m.m.	27
4.2.3	Förmåga att förverkliga mål och utveckla verksamheten	28
4.2.4	Självkännedom, social kompetens och samarbetsförmåga	29
4.2.5	Planera, genomför och utvärdera	30
4.2.6	Allmänmänskliga och övergripande frågor	31
4.2.7	Analys av helhet	31
4.3	Metodjämförelser	33

5.	DISKUSSION	34
5.1	Utvärderingsmetoderna	34
5.2	Kvaliteten i utbildningen	36
5.3	Slutord	38
Referenser		39
Bilagor		41

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Kraven på uppföljning och utvärdering inom alla verksamheter i det moderna samhället har kommit att accentuerats allt mer. Propåerna om kvalitetsbedömning gäller även verksamheter inom den offentliga sektorn där universitet och högskolor utgör en betydande del. Högskolan i Borås ingick i den första gruppen av högskolor vars kvalitetsarbete granskades av Högskoleverket läsåret 95-96 (Högskoleverket, 1996). I samband med detta arbete blev frågan om kvalitetssäkring en framträdande diskussionspunkt inom Institutionen för pedagogik.

Inom ramen för ovan nämnda granskning gjordes en självvärdering vid de olika institutionerna vid högskolan. Självvärderingen utfördes i första hand av ledningen och i viss mån av lärarna. Studenterna stod i samband med denna utvärdering således utanför det interna kvalitetsarbetet vilket i sig strider mot utbildningsminister Carl Thams intentioner att öka studenternas inflytande i högskolan.

Bristen på studenternas delaktighet i en självvärdering av högskolans inre arbete kompenseras väl då utbildningsutskottet inom Studentkåren i Borås redan 1995 02 22 beslöt att alla kurser vid Högskolan i Borås skall utvärderas. En handbok till hjälp för studenternas utvärderingsarbete utarbetades och lärarkåren vid Institutionen för pedagogik deltog aktivt i detta arbete. (Studentkåren, 1995). Resultatet har blivit en väl utvecklad arbetsgång för att utvärdera de olika kurserna som faller inom ramen för institutionens ansvar.

Hösten 1997 tog institutionsledning vid Institutionen för pedagogik initiativet till en gemensam kvalitetsdag i syfte att erbjuda såväl lärare som studenter möjlighet att uttrycka sig och diskutera kring begreppet kvalitet samt de kvalitetsfrågor som ansågs centrala vid tillfället. Resultatet innebar inte i första hand en bedömning av rådande kvalitet utan mer definitioner på vad kvalitet i utbildning är. Det framgick också att delaktighet i utvärderingar och feed-back av desamma bidrar till ökad kvalitet (Bojadjieva, 1998).

Det kan med ovanstående bakgrund tyckas som att Institutionen för pedagogik vid Högskolan i Borås kommit långt i sin strävan efter att säkerställa kvaliteten. Trots detta faktum kvarstår en central åtgärd i relation till Högskolans uppdrag, nämligen att kvalitetssäkra ett helt utbildningsprogram. Som studierektor har intentionen att kvalitetssäkra Barn- och ungdomspedagogiskt program med inriktning förskollärare (i fortsättningen benämnt förskolläraryrket), och sedermera

även Grundskollärare 1-7-programmet, inte bara blivit ett intresse utan också en uppgift inom ramen för min anställning.

Att kvalitetssäkra innebär i första skedet att utvärdera verksamheten. Att välja metod för att utvärdera ett program inom Högskolan, som dessutom ska vara av sådan karaktär att den inte tar för mycket tid att analysera, kan vara svårt. Det fick jag erfara när jag våren 1998 blev erbjuden att utnyttja det frågeformulär som Bertil Gran utarbetat och använde i sin rikstäckande studie av Barn- och Ungdomspedagogiska programs kvalitet på uppdrag av Lärarförbundet (Gran, 1997).

När enkätsvaren började komma in sa mig min subjektiva förförståelse att jag troligen inte kommer att få svar på de frågor jag vill ha svar på. Denna reaktion gjorde att mitt intresse för en alternativ metod väcktes men också intresset för att undersöka den ”rätta” metoden. Med den ”rätta” metoden menar jag här den metod som på ett effektivt och resurssnålt sätt ger den tydligaste bilden av hur studenterna uppfattat sin egen utbildning i relation till de uppsatta mål som återfinns i Högskoleförordningen (SFS, 1998:1003).

1.2 Syfte

Genom att studera resultatet av två olika metoder för utvärdering av Förskolläraryrket förvärvas en beredskap att välja den mest lämpliga metoden för utvärdering av programmen vid Institutionen för pedagogik i framtiden. Syftet är att synliggöra de olika metoderna som tillämpats och jämföra dem med varandra.

Studien syftar också till att samla in ett underlag som kan ligga till grund för att vidta åtgärder att utveckla kvalitén inom programmet. Att säkra den totala kvalitén i programmet genom att endast bearbeta insamlad data från studenter, innehållande deras uppfattningar om innehållet i programmet, är en omöjlighet. Därmed kommer denna studie att avgränsas till en studie av innehållets kvalitet i relation till Högskoleförordningens mål för högskoleexamen och med utgångspunkt i studentuppfattningar.

Studien kan också användas som ett bakgrundsmaterial i det pågående kvalitetssäkringsarbetet vid institutionen.

1.2.1 Frågeställningar

Vilken utvärderingsmetod ger den tydligaste bilden av studenternas uppfattning av innehållet i förskolläraryrket?

Uppfyller förskolläraryrket vid Högskolan i Borås Högskoleförordningens mål för förskolläraryrket?

1.3 Definitioner

Eftersom begreppen som används i samband med utvärderingsarbete och kvalitetssäkring ofta har olika definitioner är det lämpligt att först tydliggöra i vilken betydelse begreppen används i denna rapport.

1.3.1 Kvalitet

Ordet kvalitet beskriver en varas eller tjänsts beskaffenhet eller värde. Beskaffenheten eller värdet beskrivs oftast i kombination med en värdering, god eller dålig. (Bra Böcker, 1977). Gunnar Wivardsson, Stena Line, beskrev vid sin föreläsning 98 04 02 kvalitet som passform för användaren eller ändamålet. Ordet kvalitet används nästan alltid tillsammans med en värdering. Värderingen görs utslutande av mottagaren av varan eller tjänsten och beskriver mottagarens totala upplevelse av densamma. När en varas eller tjänsts kvalitet värderas fokuseras inte bara den aktuella varan utan även kringliggande faktorer såsom tillgänglighet, servicenivå i samband med utnyttjande eller bokning av tjänsten och/eller miljön runt där tjänsten är tillgänglig. Listan kan göras längre men det är inte relevant i detta sammanhang då syftet är att påvisa att när en brukare (mottagare av tjänst eller vara) talar om kvalitet kan begreppet innefatta mycket mer än det som är fokus för samtalet.

Kvalitet i utbildning beskriver hur väl en organisation bidrar till att stimulera den studerande att lära, utveckla denne personligt och socialt samt ge den studerande en beredskap för att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i framtida situationer (Göteborgs utbildning, 1997).

1.3.2 Kvalitetssäkring

Enligt Holmlund & Rönnerman (1995) är kvalitetssäkring en ständigt pågående process i syfte att värna om, vårda och utveckla olika kvaliteter i verksamheten med utgångspunkt i gällande styr- och policydokument.

Göteborgs Utbildning (1997) menar samma sak när de säger att kvalitetssäkring betyder att det etableras ett cykliskt arbetssätt med fasta, goda och välkända rutiner för att utvärdera, analysera och fatta beslut om åtgärder inom alla områden såväl när det gäller personal som elever. En förutsättning är tillgång till korrekt information.

1.3.3 Utvärdering

Inom industrin använder man sig av kvalitetskontroll som ett led i kvalitetssäkringen där man kontrollerar och gör en värdering av att produkten har önskade egenskaperna innan produkten släpps ut på marknaden (Bra Böcker, 1977).

Inom utbildningsområdet kallas detta kvalitetsmätning eller utvärdering. Holmlund & Rönnerman (1995) beskriver utvärdering kort:

I efterhand värdera resultatet av ett program för fostran eller undervisning.

Något utförligare kan det beskrivas som att granska det som skolan åstadkommer i mötet med eleven vilket, utöver granskning med hjälp av betygssättning och andra prov, innebär att ständigt pröva *vilka* kunskaper och färdigheter eleven erbjuds och utvecklar och *hur* dessa erbjuds (Göteborgs utbildning, 1997).

2. TEORETISK REFERENSRAM

2.1 Varför utvärdering och kvalitetssäkring

Utvärdering har blivit ett centralt begrepp i den pedagogiska diskussionen under senare delen av 1980-talet. Detta har sin förklaring i att den decentralisering av beslutsfattande som skett i det svenska utbildningsväsendet. Det har inneburit förändringar från regel- till målstyrning där det lokala ansvaret för utbildningens kvalitet ökat. Detta delegerade beslutsansvar ökar i sin tur den centrala myndighetens informations- och kontrollbehov. Utvärdering har blivit något av lösningen för alla de problem som sammankopplas med den förändrade styrningen. (Holmlund & Rönnerman, 1995).

Utöver den förändrade styrningen har också det försämrade samhällsekonomiska läget bidragit till att utvärderingskraven har skärpts. Inom högskolan, den utbildnings som står i fokus i föreliggande studie, har frågor väckts om utbytet av verksamheten verkligen är sådant som motsvarar kostnaden. Högskolan har även kritiserats för bristande effektivitet och produktivitet och som en följd av detta uttalade misstroende har både ansvariga politiker, skattebetalande allmänhet och studenter efterlyst kvalitetsbevis. (Franke-Wikberg, 1992).

Men det är inte bara i Sverige som skolor och högre utbildning debatteras. I de flesta av västvärldens industriländer har kvalitetsdiskussionens vågor svallat höga. Oberoende av vilket syfte utvärdering och kvalitetsbedömningen har för beslutsfattarna anses behovet av och kravet på utvärdering som stort och oundgängligt. I vissa länder, t ex USA, är syftet med utvärdering att förstärka den centrala kontrollen. I länder där man liksom i Sverige förskjutit ansvaret och inflytandet utåt och nedåt i beslutshierarkin framhålls utvärderingens möjligheter ur perspektivet att ge de ansvariga ett underlag för att aktivt kunna utveckla och förbättra sin verksamhet. (a.a.).

Oberoende av om kravet på utvärdering uppstått ur ett ändrat sätt att styra eller ur ett ekonomiskt käre klimat eller ur en kombination av de båda orsakerna så har kravet på både uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring blivit ett arbetsinstrument för att synliggöra den verksamhet som bedrivs dels för dem som befinner sig i verksamheten, dels för alla övriga som har intresse av hur verksamheten avlöper. Syftet med uppföljning är att kontinuerligt samla in och sammanställa information om verksamheten för att hålla sig underrättad om hur den utvecklas och direkt kunna vidta erforderliga förändringar. Uppföljningen görs av de personer som direkt ansvarar för verksamheten. Bedömningen och/eller beskrivningen av verksamheten är översiktlig och saknar systematisk kunskapsinsamling. (Holmlund & Rönnerman, 1995).

I utvärderingsfasen tillkommer den systematiska kunskapsinsamlingen och en värdering av resultatet. Här föreligger ett stort antal modeller men Holmlund & Rönnerman (1995) framhäver Franke-Wikberg & Lundgrens teoriinriktade utvärdering som fokuserar relationen förutsättningar – process – resultat. Denna inriktning syftar till att utvärderingen ska leda till att ett underlag skrivs fram som kan användas för att utveckla och förbättra verksamheten. Den teoriinriktade utvärderingen vill visa på att det finns olika föreställningar om skola/utbildning/fostran och att ställningstaganden kring dessa frågor har betydelse för hur den enskilde personen tänker och handlar i praktiken. Man betonar också att yttre och inre förutsättningar och verksamhetens historia påverkar dagens skeende till skillnad från de produktionsinriktade utvärderingsmodellerna där ansatsen kan sägas spegla en enkel relation mellan mål och resultat och grundantagandet är att kunskapsutveckling och också utvärdering ska ske rationellt och effektivt.

Oavsett vilken modell man till slut tillämpar bör man innan man tillämpar den bilda sig en uppfattning om vad utvärderingsmodellen egentligen står för. Den kritiska granskningen kan enligt Franke-Wikberg (1992) göras utifrån ett antal frågor:

- *VARFÖR* görs utvärderingen?
- *VAD* är det som utvärderas?
- *FÖR VEM* görs den?
- *AV VEM* görs den?
- *HUR* genomförs utvärderingen? (sid. 4)

Dessa frågor är lika användbara och nödvändiga att ställa sig själv då man står i begrepp att genomföra en utvärdering. Först då man har svaren klara för sig vet man vad en modell eller utvärdering står för och går för. Det är först när man ringat in problemet och besvarat de fyra första frågorna som man kan avgöra vilken metod som bäst lämpar sig för utvärderingen. Franke-Wikberg påstår att det finns alltför många exempel på utvärderingar som har tagit sin startpunkt i metodfrågan och därför hamnat snett. Att klargöra vilka intressenter som vill ha utvärderingen genomförd och varför innan man beslutar sig för modell betonas också av Bessman & Mårtensson (1991) då risken annars är stor att man tvingas kompromissa och därvid tappa viktig information eller att man gör alltför omfattande datainsamlingar för att tillmötesgå allas önskemål.

Franke-Wikberg (1992) framhäver den nödvändiga distinktionen mellan individ och program i utvärderingssammanhang. I det första fallet är det fråga om att göra

en kvalitetsbedömning av individer t ex de studerande eller enskilda lärare som blir föremål för bedömning. De vanligaste instrumenten när studerande ska bedömas är tentamina, prov/test eller betyg.

En programutvärdering avser en kvalitetsgranskning och bedömning av utbildning/undervisning och kan omfatta program av olika längd: ett lektionspass, ett kursmoment, en kurs, en hel utbildning. (sid. 3).

Utöver de studerandes tentamensresultat måste också många andra aspekter belysas i en programutvärdering såsom vilken tid och vilka resurser som står till förfogande, vilket innehåll och uppläggning som utbildningen har. En programutvärdering får inte reduceras till att bli liktydig med en individutvärdering vilket, enligt Franke-Wikberg, dessvärre ofta är fallet eftersom distinktionen mellan de båda begreppen inte upprätthålls.

Kvalitetssäkring är enligt Holmlund & Rönnerman (1995) en ständigt pågående process som inbegriper såväl individ som det kollektiv individen befinner sig i. Allt som görs för att värna, vårda och utveckla olika kvaliteter i verksamheten med utgångspunkt i lokal och centrala policydokument. Det kan gälla miljöns utformning, individens möjlighet till inflytande, relationer som kännetecknar arbetslaget samt hur ledningsfunktionen och beslutsfattandet är organiserat. Författarna menar vidare att kvalitetssäkring också har en ideologisk dimension. De politiska besluten och den politiska ambitionsnivån är avgörande för vilken kvalitet som är möjlig att upprätta i en offentlig verksamhet.

Sammanfattningsvis menar Holmlund & Rönnerman att arbetslaget genom en fortgående uppföljning och väl vald utvärderingsstrategi får en djupare insikt om sitt arbete och ökar därmed sin kompetens och professionalitet vilket i sin tur bidrar till att verksamheten blir attraktiv för brukarna, får ett gott rykte, ökad status och blir en institution som hela samhället vill värna om.

Med det nya decentraliserade sättet att styra läggs ansvaret för kvaliteten på lokal nivå, så även inom den svenska högskolan. Trots denna decentralisering kvarstår kravet på likvärdighet inom denna verksamhet. En examen från en högskola skall vara någorlunda jämförbar med motsvarande examen från annan högskola vilket följaktligen ställer krav på uppföljning/utvärdering för att kontrollera att kvaliteten är godtagbar i skilda högskolor. Decentraliseringsprincipen kräver utveckling av nya former för utvärdering som dels riktar sig till dem som företräder den lokala verksamheten men som också är generaliserbara och kan användas i jämförande studier.(Franke-Wikberg, 1992).

Genom att arbeta med nya former av utvärderingar kan man finna kriterier för att utföra nyanserade beskrivningar och bedömningar som visar på olika kvaliteter i

högskolans utbildningar menar Bessman & Mårtensson (1991). De ger exempel på en stor variation av former för utvärdering och beskriver enkät, essä, protokoll, dagbok, intervju samt kursmöten och informella samtal som lämpliga utvärderingsalternativ. Franke-Wikbergs så kallade Umeåmodell beskrivs också som en möjlig/lämplig modell att utvärdera och då framförallt lärares insats.

En annan modell som uppmärksammats som exempel på kvalitetskontroll inom högskolan är examinationen. Den är föremål för en nationell utvärdering på initiativ av Högskoleverket (1997) som främst har till syfte att ge ett underlag för högskolors, institutioners, ämnens kontinuerliga utvecklingsarbete. Uppfattningen är att universitets och högskolors utbildningskvalitet kan höjas och samhällets behov av kunskapsgaranti kan tillgodoses om examinationens form och innehåll utvecklas. Examinationen har, från såväl studenter som lärare och administratörer, till både form och innehåll förknippats med problem av olika slag. Rapporten pekar även på examinationens koppling till den alltmer aktuella kvalitetsdebatten och hänvisar då till UHÄ:skriften Examination för kvalitet (UHÄ 1985:3) där man skriver:

I tider då kvalitetsbegreppet förs fram i kunskapsdebatten, samtidigt som besparingar tvingar till inskränkningar av olika slag, blir det särskilt känsligt hur examinationsformerna utvecklas. Examinationen måste betraktas med samma allvar som undervisningen. Att göra bra examinationer är tidskrävande och i tider av besparingar blir det därför extra viktigt att slå vakt om att den tid som läggs ned på tentamenskonstruktion, bedömning och återkoppling inte skärs ned.

Trots att detta skrevs redan 1985 har man i den av Högskoleverket initierade utvärderingen funnit att kvaliteten på examinationer skiljer sig mellan framförallt olika personers sätt att uppleva examinationens syfte. Pedagogiklektor Nils Trovald, som utfört undersökningen, fann sex kvalitativt olika sätt att se på examination: som inläring, kontroll, motivation, styrinstrument, feed-back och självinsikt. Grovt kan dessa uppfattningar delas in i två skilda huvudperspektiv, dels examination som kontroll och dels examination som feed-back, inläring medvetenhetsskapande funktion. Dessa två perspektiv tycks stå i motsatsförhållande till varandra vilket i sig inte bör förringas. Författaren tror att lärarnas skilda synsätt kan ha en stark koppling till deras skilda kunskapssyn vilket i förlängningen orsakar ett problem som innebär att kunna förena uppfattningarna på ett konstruktivt sätt och dessutom kunna medvetandegöra lärare som enbart har den första uppfattningen att även förstå betydelsen av den senare.

Studiens resultat visar på svårigheter med att examinera mot målen, inklusive högskolans övergripande mål som uttrycker kritiskt tänkande, förmåga till informationsutbyte, internationell förståelse, problemlösning, självständigt

tänkande etc., p g a att sådana frågor tar betydligt längre tid att rätta och medför större svårigheter till objektiv bedömning än mera atomistiska frågor. Detta för i sin tur med sig att examinationen styr studenterna mot ett lärande som delvis står i motsatsförhållande till de mål man vill uppnå med respektive utbildning. Det finns även en klar uppfattning att lärare och studenter är fast i en tradition med viss typ av examination vilket medför uppenbara svårigheter att göra förändringar.

2.2 Högskoleförordningens mål

De övergripande målen för högskoleutbildning återfinns man i Högskoleförordningens 1 kap., 9 §:

Den grundläggande högskoleutbildningen skall, utöver kunskaper och färdigheter, ge studenterna förmåga till självständig och kritisk bedömning, förmåga att självständigt lösa problem samt förmåga att följa kunskapsutvecklingen, allt inom det område som utbildningen avser. Utbildningen bör också utveckla studenternas förmåga till informationsutbyte på vetenskaplig nivå (SFS 1998:1003).

Det Barn- och ungdomspedagogiska programmets mål och innehåll finns i examensförordningen, Högskoleförordningen, SFS 1998:1003.

För att erhålla en barn- och ungdomspedagogisk examen med inriktning mot arbete som förskollärare ska studenten ha

- *Goda och för läraruppgifterna relevanta ämneskunskaper*
- *De kunskaper och färdigheter som behövs för att som förskollärare eller fritidspedagog förverkliga målen för verksamheten och medverka i utvecklingen av denna*
- *God självkänedom och social kompetens och därigenom förmåga till lagarbete samt att i samarbete med andra lösa de förekommande uppgifterna*
- *Sådana insikter i pedagogik, specialpedagogik, didaktik, psykologi och metodik som krävs för att bedriva den verksamhet som utbildningen är inriktad mot*
- *Förmåga att belysa allmänmänskliga och övergripande frågor som t ex existentiella och etiska frågor, jämställdhetsfrågor, miljöfrågor samt internationella och interkulturella frågor*
- *Förmåga att använda datorer och andra informationstekniska hjälpmedel för egen inläring och kunskap om hur dessa hjälpmedel kan användas i undervisningen av barn och ungdomar/elever*
- *Redovisa ett examensarbete i vilket ingår att relatera de vetenskapliga teorierna som studenten blivit förtrogen med till de kommande arbetsuppgifterna*

- *God förmåga att planera, genomföra, utvärdera och utveckla arbetet med barn och ungdomar i grupp samt kännedom om socialtjänsten och skolan avseende mål, verksamhet och organisation.*

För att erhålla barn- och ungdomspedagogisk examen ska studenten ha fullgjort handledd praktik eller förvärvat motsvarande praktisk erfarenhet.

I den utbildningsplan för Barn- och ungdomspedagogisk utbildning, Förskolläraryrket 120 poäng (1995) som gällde för de studenter som tog examen maj 1998 vid Högskolan i Borås återfinns inga mål utöver dem i examensförordningen. Dock finns ett syfte som i huvudsak förtydligar de centrala målen:

Förskolläraryrket är en sammanhållen yrkesutbildning vars innehåll svarar mot de mål och de krav som redovisas i examensförordningen för barn- och ungdomspedagogisk examen, inriktning mot arbete som förskollärare.

Programmet syftar till att erbjuda en kvalitativt högtstående utbildning där undervisningen dels främjar ett vetenskapligt förhållningssätt gentemot det kunskapsinnehåll som behandlas, dels ge den studerande en systematisk övning i att tillämpa vetenskapliga metoder. All undervisning skall vidare bidra till att göra den studerande medveten om sina attityder och värderingar och stimulera den studerande till att bearbeta dessa som ett led i den personliga utvecklingen.

Den studerande skall lära sig att integrera pedagogisk och metodisk teori med ämnesteoretiska kunskaper för att kunna verka som förskollärare. Dessa kunskaper och färdigheter skall den studerande få möjlighet att tillämpa i praktik och fältstudier inom förskola, fritidshem och grundskola. Den studerande skall även tillägna sig beredskap att möta de förändringar i förskolläraryrkets arbetsuppgifter som betingas av det dynamiska samhället som förskolan är en del av (sid. 1).

Högskolan i Borås startade hösten 1997 även grundskolläraryrkesutbildning och antog i samband med denna start en ny utbildningsplan som är gemensam för Grundskolläraryrket och Barn- och ungdomspedagogiska programmet. Denna nya utbildningsplan innehåller en rad lokala mål för utbildningen men de redovisas inte här då de inte gäller för den undersökningsgrupp som föreliggande studie innebär.

2.3 Förskolläraryrket

Inom ramen för de krav som formellt ställs i examensförordningen för Barn- och ungdomspedagogiskt program ägnas här ett avsnitt åt att förtydliga de yrkeskrav som bedöms vara väsentliga för förskolläraryrket.

Bertil Gran (1997) utgick från ett antal innehållsliga områden som framkommit i tidigare befattningsforskning kring läraryrket då han formulerade frågorna i den enkätundersökning som också använts i denna studie. Han benämner fyra områden:

- ämneskunnande,
- didaktiskt och metodiskt kunnande,
- pedagogiskt, psykologiskt och specialpedagogiskt kunnande,
- andra kunskaper och färdigheter av betydelse för yrket.

Grahn betonar att de områden som fokuseras ansluter sig nära till examensordningens utformning.

Ovanstående kunskapskrav konkretiserar Sonja Kihlström (1998) i sin doktorsavhandling där hon fördjupat sig i förskollärares yrkesroll genom att intervjua förskollärare om deras egen uppfattning. Hon fann i sin studie många olika beskrivningar av yrket men urskiljer definitioner som hon tagit tillvara för att beskriva den komplexa yrkesroll som förskollärares är. Tre huvudaspekter av yrket är förmågan att ta hand om barn, att utveckla deras personlighet och att lära dem. För att kunna detta krävs att förskolläraren har kunskap om hur barn utvecklas och hur de lär. Dessutom bör hon/han kunna bedöma var i dessa utvecklingskedjor barn befinner sig och vilka kompetenser som barn utvecklar i olika situationer och utifrån vilket innehåll som erbjuds samt utifrån hur de blir bemötta av den vuxne. Inom ramen för de tre huvudaspekterna ryms också förmågan att medverka till att barn utvecklar sociala kompetenser.

Kihlström framhäver också vikten av att förskolläraryrket erbjuder möjlighet att reflektera över sin framtida yrkesroll under utbildningen vilket i sin tur lär den studerade se både likheter och skillnader. Denna insikt ger förskolläraren möjlighet till ett medvetet val som främjar ett fungerande samarbete i arbetslaget. Att beskriva, analysera och reflektera över faktiska situationer under sin utbildningstid ger förskolläraren en grund till att beskriva sina metoder, motivera sitt innehåll och redogöra för sina mål, vilket är krav som ställs på förskollärares yrkesroll i dag (a.a).

Möklebust (1994) har i sin doktorsavhandling också fokuserat på förskolläraryrket. Genom deltagande observation på två förskolor och intervjuer med två förskollärare har hon kommit fram till att en bra förskollärare, för det första, ska ha förmåga att hantera kaos, bl.a. inte vara rädd för barnen eller orolig för att misslyckas inför de andra vuxna eller sig själv. Vidare menar hon att en god förskollärare ska kunna se det unika hos ett barn och behandla det som en egen individ. Den tredje förmågan, som Möklebust fokuserar på, är att en förskollärare måste kunna komma nära barn genom att själv vara närvarande med hela sin personlighet. Utöver dessa tre centrala förmågor måste en förskollärare kunna mycket mer bland annat samarbeta med andra vuxna, både arbetskamrater och föräldrar. Trots den variation av arbetsuppgifter som förskolläraryrket innebär hävdar Möklebust att det centrala är arbetet med barnen.

Det Möklebust menar med *mycket mer* beskriver hon då hon redogör för de båda förskollärares vardag. Då blir kunskapen konkret och benämns bl a som planering, arbetsorganisation, observation, att vara ledare för en grupp, att ha ansvar för avdelningens arbete eller att verkställa utifrån uppställda mål. (a.a.).

Förskollärares roll kan också sammanfattas i nedanstående citat som, i en skämtsam ton, illustrerar en ofta återgiven uppfattning om hur en förskollärare ska vara och allt vad den ska kunna. Beskrivningen har fått utrymme i denna rapport just för att belysa att en förskollärare inte är färdig förskollärare när hon/han lämnar utbildningen utan fortsätter att utvecklas i sin yrkesroll i ett livslångt lärande som illustrerar yrkesverksamhet i den postindustriella tid vi just nu lever i.

”Hon bör ha en ängels tålmod, en Rafaels och Michelangelos konstnärstalang, en Rousseaus pedagogiska blick, en Andersens berättartalang, en Jules Vernes fantasi, en Edisons uppfinnargeni, en jättes kraft och hälsa. Ändå fler egenskaper bör hon ha, bör också vara lite av en arkitekt, snickare, målare, lite av varje hantverkare, god husmor, socialpolitiker, lite läkare och sjuksköterska, lite själasörjare och lite jurist, men framförallt ska hon vara människa, en varm kärleksfull människa som äger förståelse och deltagande för både stora och små. Och den som har den rätta kärleken till sin sak och viljan att utvecklas vidare, skall icke låta avskräcka sig av alla dessa fordringar. Man växer med sin uppgift” (okänd källa).

2.4 Kvalitet i utbildningen – exemplet Borås

Högskoleverket inledde hösten 1995 ett arbete med att granska och bedöma Sveriges 36 universitets och högskolors kvalitet. En första omgång om fem lärosäten var färdiggranskade i juni 1996 då bland andra rapporten *Granskning och*

bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Borås (Högskoleverkets rapportserie 1996:16 R) fanns tillgänglig.

Varje enskilt lärosäte i landet har ansvar för kvaliteten i sin verksamhet. Till grund för verkets bedömning av kvalitetsarbetet ligger lärosätenas självvärdering, annat relevant material och lärosätets eget kvalitetsutvecklingsprogram. Bedömningen har utförts av en extern grupp om 5 personer som hämtats från andra högskolor och universitet inklusive en studerande. Under 2-4 dagar besökte de högskolan våren 1995. Granskningsarbetet görs alltid utifrån instruktioner från högskoleverket som återfinns i rapporten *Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor* (Högskoleverkets rapportserie 1995:1R) tillsammans med dess bilagor.

Högskoleverkets bedömning syftar till att utgöra en pådrivande kraft för en ständig förbättring och förnyelse av verksamheten vid de svenska lärosätena.

I Borås bedömdes:

- Högskolans kvalitetsutvecklingsprogram (1995-10-16)
- årsredovisningen för 1994/95
- den fördjupade anslagsframställan för 1997-99
- Resultatet av självvärderingen 1996-03-15
- Riktlinjer för inrättande av lärartjänster 1996-02-09
- Program för kompetensutveckling: forskarutbildning 1992-11-20
- Förslag till rutiner vid kursvärderingar, studentkårens, 1993-11-11
- FoU-nämndens policy, 1994-06-08
- Jämställdhetsplan för Högskolan i Borås, 1995-96
- Grundskolläraexamen i Borås – rapport från Lärarexamensgruppen dec 1995
- Diverse informations- och marknadsföringsmaterial
- Resultat av intervjuer med personal och studenter vid platsbesöket

Resultatet av granskningsarbetet 95-96 visar att Högskolan i Borås hunnit långt i sitt kvalitetsarbete. Granskningsgruppen fann en kompetent och respekterad rektor som lyckats plantera in ett kvalitetstänkande i organisationen. Någon direkt styrning av kvalitetsdokumentens innehåll har inte gjorts vilket gruppen fann vara en fördel då en kvalitetsinriktad kultur och en strävan efter kompetenshöjning är ledstjärnor för högskolan vilket i sin tur lett till hög grad av delaktighet i

organisationen. Få, om ens några, mätbara mål återfanns i kvalitetsprogrammet men gruppen fick förklaringen att högskolan medvetet hellre använder begrepp som vision, ambition, åtgärder på kort och lång sikt. Självvärderingarna återgav inga direkta resultat av kvalitetsarbetet vilket kanske har sin förklaring i avsaknaden av mätbara mål. Granskningsgruppen saknade också en kritisk analys och värdering istället för den granskning som självvärderingen stannar vid. Högskolans satsning på kompetenshöjning höll vid tillfället för granskningen på att bära frukt. Granskningsgruppen fann också att en större omsorg bör ägnas jämställdhets- och internationaliseringsarbetet.

De rekommendationer som högskoleverkets granskningsgrupp gav Högskolan i Borås efter avslutad granskning, och som är relevanta för denna studie, var att en uppföljning av vad som framkommer i kursvärderingar bör granskas mera systematiskt. Systematisk uppföljning och utvärdering av hela utbildningsprogram bör komplettera systemet med kursvärderingar. Man menade att detta lyfter fram utbildningens relevans, såväl i ett avnämarperspektiv som i ett ”mognare studentperspektiv”. En systematisk uppföljning av programmen vägleder också utvecklingen av nya respektive förbättringen av nuvarande utbildningsprogram. Granskningsgruppen ansåg också att studenternas medverkan bör ses över.

Ännu torde man inte optimalt utnyttjat den resurs, som studentinflytande kan innebära. (1996:16R s. 29).

En ny omgång av granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor i landet påbörjas hösten 1998.

2.5 Utbildningens svagheter och styrka - enligt den rikstäckande studien

Bertil Gran (1997) fann, i sin studie av sex stycken Barn- och ungdomspedagogiska program i landet, att de studerande på det hela taget är positiva till sin utbildning.

Kompetens avseende pedagogisk forskning och lokal verksamhetsutveckling, grundläggande matematikinläring och specialpedagogiska frågor är sämre tillgodosedd. Dessutom upplever de studerande sig ha små möjligheter att påverka sin utbildning. Det skiljer sig dock en del i resultatet mellan de olika högskolorna i dessa frågor.

Det som framhävs som väl tillgodosett i utbildningen är den personliga utvecklingens stimulans, den konventionella metodikutbildningen och beredskapen för samverkan. Frågor relaterade till de utvecklingspsykologiska kompetenserna tillgodoses mycket väl på de sex utbildningarna. Även förutsättningarna för att

tillägna sig goda ämneskunskaper är tillfredsställande utom i vad avser matematik anser de tillfrågade. Inom ovan nämnda områden är samstämmigheten stor mellan de olika högskolorna.

Undersökningen baserar sig på både förskolläro- och fritidspedagogutbildningar och det visar sig i resultatet att de förskollärostudenter i högre grad är tillfredsställda med *grundläggande synsätt och kompetenser* samt *innehåll i och planering av verksamheten*.

3. METOD

Föreliggande studie har till syfte att dels jämföra två olika metoder för utvärdering av ett högskoleprogram dels att utvärdera förskolläraryrket vid Högskolan i Borås. Båda metoderna är variationer på enkäter, den ena med helt strukturerade frågor och den andra bestående av insamlad text som beskriver det studerade fenomenet, utbildningens kvalitet i relation till uppställda mål, eller delar av det. Den senare består av en enda öppen fråga.

Valet av undersökningsmetod kan ses som slumpmässigt vilket framgår av beskrivningen nedan. Generellt kan dock sägas att enkäten oftast är tidsbesparande och mer lämplig att bearbeta kvantitativt.

Den första enkäten med helt strukturerade frågor är utarbetad av Bertil Gran på uppdrag av Lärarförbundet. Denna studie ingår i ett uppdrag som gjorts i etapper och innebär en utvärdering och analys av det barn- och ungdomspedagogiska programmet vid högskolorna i Sverige. Etapp ett bestod av en analys av utbildningsplaner, kursplaner och litteraturlistor samt en enkät ställd till utbildningsledarna och överläggningar med programansvariga. På grundval av dessa studier gjordes en fördjupad studie vid sex av Sveriges högskolor som utbildar förskollärare och fritidspedagoger. (Gran, 1996). Denna etapps resultat är sammanställt och analyserat av Britta Sjöholm på Lärarförbundet (Sjöholm, 1997). Tredje etappen i undersökningen bestod av en enkätstudie, på ovanstående sex högskolor, med de studerande som skulle bli färdiga med sin utbildning under våren 1997 (Gran, 1997). Det är denna enkät, *55 frågor om Din utbildning* (Bilaga 1), som använts vid den här redovisade studien. Frågorna är formulerade utifrån områden som bedöms vara väsentliga i ett läraryrke, vilka framkommit i tidigare befattningsforskning. Frågorna har inte bearbetats eller anpassats för att passa utbildningen vid Högskolan i Borås utan har använts i samma utförande som Bertil Gran gjorde våren 1997. Enkäten delades ut i mitten på maj 1998 och förväntades vara besvarad före avgångsstudenterna tog sin examen 98 05 29. Målgruppen var de studenter som avslutade sin utbildning till förskollärare våren 1998 vid Högskolan i Borås. 96 studenter fanns inskrivna inom målgruppen när enkäten delades ut. Enkäten delades ut i respektive klassfack som regelbundet töms av en studeranderepresentant för klassen. Vid en förfrågan några dagar senare hade alla erhållit enkäten. Totalt besvarade 46 studenter enkäten vilket motsvarar en svarsfrekvens på 48%. Resultat kan ses som för lågt för att ge undersökningen reliabilitet vilket jag återkommer till i min diskussion.

Enkäten med fasta svarsalternativ har bearbetats med hjälp av ett statistikprogram och resultat redovisas både i text och i form av tabeller, där detta anses betydande och relevant. Under rubriken *Pedagogiskt, psykologiskt och specialpedagogiskt kunnande* har ett redaktionellt fel smugit sig in, svarsalternativen har bytt plats,

vilket kan ha påverkat resultatet. Enkätsvaren har dock bearbetats och tolkats som om svarsalternativen var i samma ordning som alla de övriga frågornas svarsalternativ.

Den andra metoden som tillämpats i undersökningen, vilken också kan betraktas som en enkät men då med endast en öppen fråga, består av insamlat material från den slutliga examinationen i utbildningen,. Denna examination består av ett skriftligt pedagogiskt ställningstagande där den studerande, utifrån styrdokumentet för förskolan och teorier om barns utveckling och lärande samt erfarenheter från utbildningen, ska ta ställning för innehåll och arbetssätt i sin kommande yrkesroll (Bilaga 2). EN delrubrik i det pedagogiska ställningstagandet är *Min egen utveckling*. Detta avsnitt har, med hjälp av examinatorerna, kopierats och helt konfidentiellt bearbetats och analyserats i relation till uppställda mål för utbildningen. Studenterna tillfrågades, vid examinationstillfället, och gav alla löfte om att denna metod fick tillämpas. Då alla inskrivna studenter examinerades i den avslutande kursen blev underlaget för denna studie 100%-igt. Materialet har sedan bearbetats och analyserats i relation till målen i examensförordningen. För att göra en jämförelse mellan de båda metoderna har även detta material bearbetats kvantitativt i den mån en enkät med öppna svar kan bearbetas på detta sätt. Man skulle kunna beskriva det som en kvantitativ bearbetning med en kvalitativ ansats.

Ovanstående utvärderingsmetoder har inom ramen för denna studie också varit föremål för en jämförelse. Denna jämförelse har gjorts med utgångspunkt i studiens syfte, *Vilken utvärderingsmetod ger den tydligaste bilden av studenternas uppfattning av innehållet i förskolläraryrket?* Jämförelsen har också tagit hänsyn till resursutnyttjande i samband med tillämpning av metoderna och analys av desamma. Den praktiska nyttan av resultatet, alltså hur tydligt redovisar de olika metoderna vad som bör förbättras eller förändras inom utbildningen för att öka kvalitén, är ytterligare en aspekt som fått hög status i jämförelsen.

4. RESULTAT

4.1 Enkätundersökningen

Enkätsvaren har bearbetats statistiskt och därefter analyserats i förhållande till målen för utbildningen enligt Högskoleförordningens kap 1, § 9 samt målen för Barn- och ungdomspedagogisk examen. Resultatet redovisas under samma rubriker/huvudområden som använts i enkäten. I inledningen, efter varje rubrik, beskrivs vilka mål som kopplats till respektive grupp.

Svaren har avgetts enligt en skala från 1 till 5 där 1 står för mindre goda och 5 står för mycket goda (Bilaga 1).

Undersökningsgruppen bestod av 96 studerande och 46 eller 48% har besvarat enkäten. I bilagorna 3 – 7 redovisas enkätens resultat i siffror.

4.1.1 Ämneskunnande

För att erhålla Barn- och ungdomspedagogisk examen framgår det av högskoleförordningen att den studerande ska ha goda och för läraruppgiften relevanta ämneskunskaper. Den studerande ska också ha förmåga att belysa allmänmänskliga och övergripande frågor som t ex existentiella och etiska frågor, miljöfrågor samt internationella och interkulturella frågor. Ytterligare en förmåga som krävs är att använda datorer och andra informationstekniska hjälpmedel för egen inläring och kunskap om hur dessa hjälpmedel kan användas i undervisningen av barn.

Av svaren framgår att utbildningen har gett den studerande relevanta insikter och kunskaper när det gäller svenska och språkutveckling, naturorientering, samhällsorientering, det flerkulturella samhället samt miljöfrågor. Samtliga nämnda ämnesgrupper har erhållit svarsalternativen 4 och 5 i 59 - 87% av svaren.

48% anser att deras kunskaper angående etiska frågor är mycket goda, 39% svarar på frågan med svarsalternativ 3 och 13% anser att deras kunskaper är mindre goda.

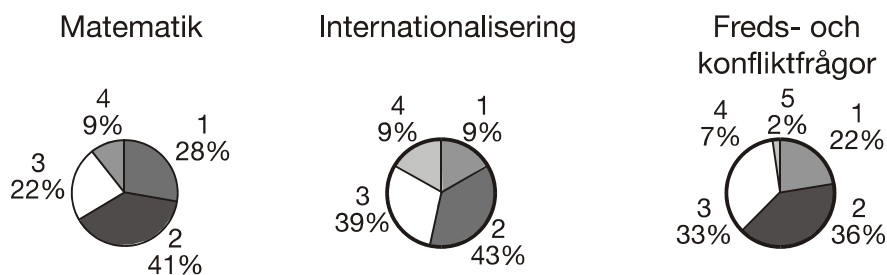
Jämställdhet och könsroller får inte fullt så många tillfredsställande svar. 45% avger svarsalternativ 4 och 5, 48% svarar med alternativ 3 och 7% anger alternativ 2.

Praktiskt – estetiska ämnen anses av 42% ha gett goda och relevanta kunskaper. Av de övriga anger 36% 3 som svarsalternativ, 15% anger 2 och 7% anser att kunskaperna de erhållit är mindre goda.

Inom ämnet IT visar resultatet lägre tillfredsställelse genom 24% som anger att de förvärvat goda och relevanta kunskaper. Majoriteten, 76%, anger jämnt fördelat svarsalternativen 1, 2 och 3.

Ytterligare ämnesgrupper som av studenterna anses ha gett mindre goda kunskaper är matematik, internationaliseringsfrågor och freds- och konfliktfrågor. Som framgår av diagrammen nedan är det endast ca 10% som anser att utbildningen gett relevanta kunskaper inom dessa ämnesgrupper.

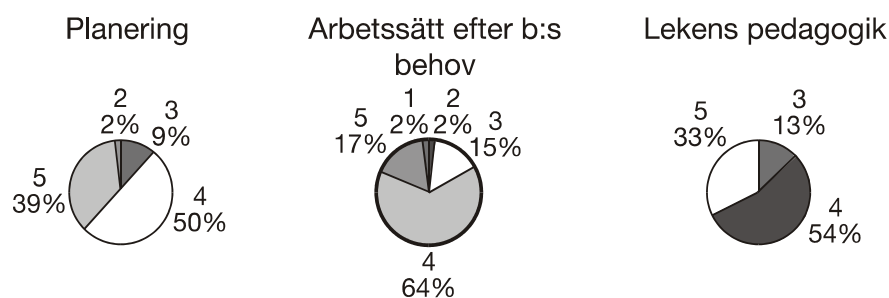
Sammanfattningsvis visar enkätundersökningen att utbildningen i Borås gett studenterna goda eller mycket goda kunskaper i svenska, naturorientering inklusive miljöfrågor och samhällsorientering inklusive flerkulturella aspekter. Kunskaperna inom etiska frågor, internationaliseringsfrågor och praktiskt -estetiska ämnen bedöms med större variation och något färre är mycket nöjda med dem. IT, matematik, internationalisering och freds- och konfliktfrågor anses ha gett mindre goda och insikter och kunskaper.

4.1.2 Metodiskt och didaktiskt kunnande

Enligt målen i högskoleförordningen ska en förskollärare ha kunskaper och färdigheter som behövs för att förverkliga målen för verksamheten och medverka till utveckling av denna. Vidare ska en förskollärare ha god förmåga att planera, genomföra, utvärdera och utveckla arbete med barn i grupp. Dessa mål kopplas, vid analysen av enkäten, ihop med metodiskt och didaktiskt kunnande.

Under denna rubrik svarar de studerande i hög utsträckning med alternativen 4 och 5, vilket innebär att majoriteten av dem bedömer att de, under utbildningen, förvärvat mycket goda och relevanta kunskaper inom området.

De som anser sig förvärvat kunskaper som ger dem beredskap att välja relevant och varierat innehåll i verksamheten uppgår till 74% av de svarande. Förmågan att planera verksamheten, att känna till och kunna utnyttja leken ur pedagogisk synpunkt samt att kunna välja arbetsätt och organisera arbetet med utgångspunkt i barns olika behov anser sig över 80% av de studerande ha mycket kunskaper om.

Att ansvara för och leda gruppverksamhet, att stimulera barns olika uttrycksformer (bild, musik, drama etc.), att bygga upp barnens kunskaper genom olika åldrar samt att stimulera barnens inflytande och ansvarstagande som ett led i en demokratisk fostran anser sig över hälften ha mycket goda kunskaper i. På frågan om gruppverksamhet anser sig ingen ha mindre goda kunskaper. Majoriteten av de svarande återfinns under alternativen 3 – 5.

Metodiskt och didaktiskt kunnande inom områdena grundläggande läs- och skrivinlärning samt grundläggande matematikinlärning bedöms av de svarande som mera bristfälliga. 39% anser sig ha mindre goda kunskaper om grundläggande läs- och skrivinlärning och 59% anser samma sak om grundläggande matematik.

Kunskaper om didaktisk forskning i anslutning till arbetet i förskola anser de flesta ha i tillfredställande grad. 76% avger svarsalternativen 3 – 5.

4.1.3 Pedagogiskt, psykologiskt och specialpedagogiskt kunnande

Inom detta svarsområde föreligger de redaktionella felaktigheter som kan ha orsakat missvisande resultat vilket beskrevs i kapitlet Metod.

Att ha sådana insikter i pedagogik, specialpedagogik, didaktik, psykologi och metodik som krävs för att bedriva den verksamhet som utbildningen är inriktad mot är ett av målen som ska uppnås inför en examen inom barn- och ungdomspedagogiska programmet. Enkäten visar att utbildningen i Borås i hög grad skapat denna beredskap och gett de studerande insikt och kunskap när det gäller detta mål.

90% av de studerande anser sig ha mycket god insikt i betydelsen av den grundläggande synen på barn och 85% anser sig ha mycket goda kunskaper om hur barn lär.

Psykologi, såväl utvecklingspsykologi som gruppens psykologi och skillnader mellan kön, kulturella och sociala villkor samt olika svårigheter och handikapp, anser de studerande att de kan. Alternativen 4 och 5 används i 54 - 78% av svaren. Inte någon har svarat med alternativ 1 = mindre goda kunskaper.

Etiska och moraliska frågor har enligt de studerande fått tillfredställande utrymme inom utbildningen. 52% anser sig ha mycket god insikt i och kunskap om sin och

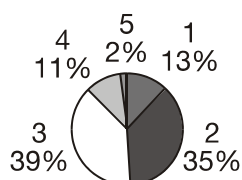
andras värdegrund. 41% anger tillfredsställande kunskaper (svarsalternativ 3). Endast 7% är mindre nöjda med sina kunskaper på området.

Att bedöma den egna rollen som förskollärare, kunskaper om yrkesrollen och pedagogisk ledning menar majoriteten att de skaffat sig under utbildningens gång. Över 60% anser sig ha mycket goda kunskaper om yrkesrollen och förmåga att bedöma sig själv som yrkesutövare.

När det gäller att göra bedömningar och ställa diagnos svarar de studerande något försiktigare. Endast 28% anser sig ha fullgoda kunskaper för uppgiften.

Det visar sig i enkätsvaren att de studerade upplever vissa brister i förutsättningarna att förvärva kunskaper om och skapa en beredskap för konflikthantering och mobbningsfrågor. Det är 48% som anser sig ha mindre goda kunskaper inom dessa områden. Endast 13% anger svarsalternativ 4 eller 5.

Konfliktbearbetning och
mobbing

4.1.4 Andra kunskaper och färdigheter för arbetet som förskollärare

För att erhålla barn- och ungdomspedagogisk examen ska den studerande även ha god självkännedom och social kompetens och därigenom förmåga till lagarbete samt att i samarbete med andra lösa de förekommande uppgifterna. De ska också ha redovisat ett examensarbete i vilket ingår att relatera de vetenskapliga teorier studenten blivit förtrogen med till de kommande arbetsuppgifterna.

Samarbetsförmåga både inom arbetslaget, med föräldrar och med företrädare för skolan anser de studerande att utbildningen har skapat beredskap för. 76 – 10% svarar med alternativen 3 –5 på dessa frågor. Beredskapen för ett gott samarbete med både arbetskamrater, föräldrar och kollegor i skolan är utifrån enkätsvaren tillfredsställande eller mycket god.

Beredskapen för att delta i lokalt utvecklingsarbete visar sig vara lägre än för samarbete. 46% anser sig ha mindre god beredskap för denna uppgift. Däremot anser 87% att de har tillfredsställande beredskap för att utvärdera verksamheten lokalt. Lika många anser sig ha tillfredsställande kunskaper om barnomsorgens organisation lokalt.

Det är 31% som anser sig förvärvat mycket goda kunskaper om forsknings- och utvecklingsarbete med anknytning till forskoleverksamhet och ytterligare 43% är tillfredsställda med de kunskaper de förvärvat inom området.

Det övergripande målets krav på social kompetens har inte någon direkt motsvarighet i enkäten och kommer därför att tolkas ur det totala resultatet i samband med diskussionen.

4.1.5 Personlig utveckling och kompetens

I högskoleförordningens § 9 anges att den grundläggande högskoleutbildningen skall, utöver kunskaper och färdigheter, ge studenten förmåga till självständig och kritisk bedömning, förmåga att självständigt lösa problem samt förmåga att följa kunskapsutvecklingen och utveckla den studerandes förmåga till informationsutbyte på vetenskaplig nivå. Enkätsvaren pekar på att utbildningen i Borås medverkat till att de studerande i hög grad besitter dessa kompetenser.

97% anser sig ha utvecklat ett kritiskt och prövande arbetssätt och tänkande under utbildningen. 63% tycker att de utvecklat ett kreativt tänkande och 78% menar att de tar ett eget ansvar för sina kunskaper och sitt eget lärande. Den språkliga uttrycksförmågan är mycket god hos 61% av de svarande och 35% är tillfredsställda med den. Alla svarar att utbildningen i någon utsträckning har utvecklat ovanstående förmågor vilket innebär att ingen har avgett svarsalternativ 1 under rubriken personlig utveckling och kompetens.

4.1.6 Utformning av utbildningen

Inom ramen för enkäten fanns också en underrubrik som undersökte studenternas uppfattning om sina möjligheter att påverka och vara delaktig i uppläggningsen av sin egen utbildning. Av svaren framgår det att de studerande haft möjlighet att påverka upplägget i tillfredsställande eller hög grad. Det är 68% som anser det. Att de olika delarna hänger ihop i hög grad i utbildningen anser 41%. 37% anger svarsalternativet 3 på denna fråga. Betydligt färre tycker att de kunnat välja efter egna intressen och behov, endast 9% anger 4 som svarsalternativ och ingen anger 5. 47% är däremot tillfredsställda med dessa möjligheter.

4.1.7 Analys av helheten

Enkätresultatet visar att de studerande i hög utsträckning är nöjda med sin utbildning. De anser sig ha fått en god eller mycket god grund att stå på inom områdena metodik/didaktik, pedagogik, psykologi och specialpedagogik. Samarbetsförmågan bedöms av de flesta som stor och deltagande i utvecklingsarbeten tycks inte vara något främmande och insikter om den aktuella

forskningen bedöms av de flesta som tillfredsställande. Det visar sig också att de studerande är nöjda med sin egen personliga utveckling.

Vad de studerande visar sig ha en lägre beredskap för är IT-användning, matematikundervisning och internationalisering. De uttrycker också ett större behov av träning i konflikthantering.

Det visar sig att många tyckt de har kunnat påverka uppläggningsen av sin egen utbildning men utifrån svaren på de efterföljande frågorna anser de studerande att detta är inom de fasta ramar som redan finns.

4.2 Textanalys av *Min egen utveckling*

Analysen är gjord genom att uttryck i studenternas texter, som överensstämmer med texten i högskoleförordningens kap 1, § 9 samt målen för Barn- och ungdomspedagogisk examen, har markerats och tolkats in i de olika målen. Därefter har antalet uttryck som ansetts relevanta i relation till målen räknats samman och därefter omräknats till procent. I resultatet återges citat från texterna som illustrerar tolkningen. Varför vissa mål saknar eller har mycket låg aktualitet kommenteras i diskussionen.

4.2.1 Målen för den grundläggande högskoleutbildningen, § 9

Som tidigare nämnts framgår det av § 9 i högskoleförordningen kap 1 att grundläggande högskolestudier ska, utöver kunskaper och färdigheter, ge studenterna förmåga till självständig och kritisk bedömning, förmåga att självständigt lösa problem samt förmåga att följa kunskapsutvecklingen. Utbildningen bör också utveckla studenternas förmåga till informationsutbyte på vetenskaplig nivå.

Den del av § 9 som kommenteras mest i studenternas texter är förmågan till självständig och kritisk bedömning. 45% av texterna innehåller någon form av reflektion över egen utveckling inom området.

”Framförallt har jag lärt mig att tänka. Det vill säga ett reflekterande och mera kritiskt tankesätt, vilket jag är övertygad om leder till ett bättre arbetssätt. Jag har lärt mig att tänka utifrån de didaktiska frågorna vad jag gör, varför jag gör det och hur jag gör det. Jag har också lärt mig att tänka kritiskt och ifrågasätta sådant jag inte håller med om. Jag ser även den litteratur jag läser på detta sätt, inte ”sväljer” allt som står.”

”Något som jag lärt mig under utbildningen är att tänka kritiskt.”

”Något av mina starka sidor är att jag kan kritiskt granska mig själv och det gör jag.”

Att lösa problem anser sig 10% ha förmåga till och ser som viktigt att lyfta fram när de bedömer sin egen utveckling. I citatet nedan tar författaren upp problemlösning i samband med flexibilitet. Ordet flexibilitet nämns av många som en egenskap men då inte ihop med problemlösning varför de inte räknats in i nu nämnda grupp.

”Flexibilitet är något som jag anser är viktigt i arbetet med människor genom att kunna se nya vägar och lösningar när man ställs inför olika utmaningar är mycket redan vunnet.”

Förmåga att följa kunskapsutvecklingen, eller som de flesta uttrycker sig, lära sig nytt, jag blir aldrig fullärd varken personligen eller inom yrket är det betydligt fler som beskriver i samband med beskrivningen av sin egen utveckling. 28 stycken eller 29% har på något sätt belyst nyttan av att hela tiden söka ny kunskap.

”Med kontinuerlig fortbildning och genom att vi håller oss ajour med den forskning som pågår om barns utveckling och inlärning, gör att vi inte fastnar i vår yrkesroll. Det är viktigt att ha en vilja och förmåga att utvecklas i framtiden.”

”Men det viktigaste av allt är att jag är inne i det livslånga lärandet. Jag känner att det är jag som söker mer kunskap och därför är min strävan att fortsätta söka ny kunskap.”

”På så sätt kan jag utvecklas som förskollärare fast utbildningen tagit slut.....Jag vill följa utvecklingen och inte bli någon gammal tant.”

Det sista målet för grundläggande högskolestudier, förmåga till informationsutbyte på vetenskaplig nivå, har tolkats så att det är förmågan att uttrycka sin kunskap i tal och skrift samt söka sin egen kunskap. Om den innebörden betraktas som den rätta är det 20% eller 19 stycken av studenterna som kommenterat denna utveckling hos sig själva. 16 st anser sig ha utvecklat förmågan och tre menar att de har svårt att verbalisera sin kunskap.

”Det är av oerhört stor vikt att vi som är förskollärare visar utåt vad vi kan så att allmänheten förstår hur viktiga vi är i samhället. Jag har som mål att under mitt arbete som förskollärare sätta ord på den tysta kunskapen så att verksamheten framstår som tydligare både för utomstående och mig själv.”

4.2.2 Ämneskunskaper och insikter i för läraryrket specifik pedagogik m.m.

Det första målet i examensförordningen för barn- och ungdomspedagogisk examen kräver goda och för läraruppgiften relevanta ämneskunskaper. Inom förskolläraryrket är sådana ämneskunskaper förknippade med svenska och litteraturen, naturkunskap samt de skapande ämnena musik, bild och form, rörelse och drama. Även samhällskunskapen finns som eget ämne men har, i förskolläraryrket, sin tonvikt på den vuxnes behov av insikt i samhällets regler och organisation.

Målet att ha förmåga att använda datorer och andra informationstekniska hjälpmedel för egen inläring och kunskap om hur dessa hjälpmedel kan användas i undervisningen av barn tolkas som ett ämneskunnande varför det behandlas inom ramen för rubriken ämneskunskap.

Beskrivning av det egna ämneskunnandet har 76% av studenterna ägnat sig åt. 55% menar att de utvecklat eller förvärvat kunskap inom de olika ämnena så att de känner sig trygga i sin yrkesroll. 21% anser att de har fått för lite utrymme i utbildningen för vissa ämnen. Här nämns musik oftast men också skapandeämnen som ett block har för lite utrymme inom utbildningen anser flera. Tillsammans är det 11 personer som tycker så. Det kan tilläggas att en viss feltolkning har gjorts då några av dessa inte tydligt uttalat att de fått för lite undervisning utan mer betonar sin egen oförmåga inom ämnet. Ett annat ämne som nämns när det gäller att ha för lite kunskap är naturkunskap och teknik. Några få nämner också konflikthantering som en bristvara inom utbildningen. När det gäller datoranvändning och andra informationstekniska hjälpmedel så är det endast 4 stycken som berör det när de behandlar sin egen utveckling. 3 stycken anser sig ha utvecklats i användningen av datorn och en skulle önskat mer undervisning/träning i ämnet. Användandet av andra informationstekniska hjälpmedel kommenteras över huvudtaget inte.

”Jag har fått mycket ny kunskap och mycket nya idéer.”

”Jag har också fått tillfälle att få öva upp mig och ökat mitt intresse för skapande verksamhet.”

”Men jag vet att jag är bra på att fantisera och dramatisera ihop med barn. Jag tycker det fungerar mycket bra att spela gitarr och sjunga ihop med barnen och så är....”

”Vad jag behöver träna mig i är att använda mig mer av sång och musik, jag tycker det kan vara svårt att leda sång med barn, då jag inte är speciellt musikalisk och inte kan spela något instrument.”

”Men under utbildningens gång har jag lärt mig att arbeta med datorn och jag inser vilket otroligt hjälpmedel datorn är.”

Att ha sådana insikter i pedagogik, specialpedagogik, didaktik, psykologi och metodik som krävs för att bedriva den verksamhet som utbildningen är inriktad på beskrivs oftast i samma mening eller i nära anslutning till ämneskunskaperna studenterna anser sig besitta. Här formulerar de sig i termer av att ha kunskaper om barns utveckling och lärande, att ha utvecklat förmåga att observera, insett betydelsen av observation, svara på de didaktiska frågorna vad, hur och varför. De beskriver också förhållningssättet som viktigt för det pedagogiska arbetet. Att ha utvecklat sin yrkesroll har också tolkats in i uppfyllelse av detta mål.

”Jag tror att barnobservationerna vi har gjort har lett till att jag överlag ser saker hos barn som andra vuxna utan förskollärarytbildning inte ser. Jag tror att det är viktigt att man med jämna mellanrum observerar barnen för att få en uppfattning om barnens utvecklingsnivå och för att kunna anpassa verksamhetens innehåll efter det.”

”Dessa tre åren har gett mig kunskap som gör att jag känner mig säker i min yrkesroll.”

Citat nedan illustrerar just en sådan beskrivning som innefattar både ämneskunskapen och kunskap om pedagogik och psykologi i förening.

”I min utbildning anse jag mig fått grundläggande kunskaper om barns utveckling inom många områden. Jag har också fått kunskaper om barn i behov av särskilt stöd, barn från olika kulturer, natur och miljö, barnlitteratur och skapande ämnen bland mycket annat. I metodiken har vi fått lära oss hur vi kan genomföra det hela.”

4.2.3 Förmåga att förverkliga mål och utveckla verksamheten

Ett av målen i examensförordningen talar om att förskolläraren ska ha de kunskaper och de färdigheter som behövs för att som förskollärare förverkliga målen för verksamheten och medverka till utvecklingen av denna.

Endast 21% berör detta mål på något sätt och då främst den senare delen av målen. De studerande betonar vikten av att inte stagnera i yrket och att medverka till utveckling. En förklaring till att ytterst få berör att förverkliga målen för verksamheten i sin beskrivning av sin egen utveckling är att hela det övriga pedagogiska ställningstagandet i stort sett består i att beskriva detta (Bilaga2).

”Jag tror att det är viktigt att man med jämna mellanrum ser över verksamheten, rutinerna och reglerna så att man vet varför man gör saker och ting. Barngruppen förändras och det är viktigt att komma ihåg att det som passade barnen för fem år sen kanske inte passar de barn vi har nu.”

”Jag tror att om man vill fortsätta vara den lyhörde pedagog som vår utbildning lär oss att vara, måste man ständigt vara öppen för nya pedagogiska upptäckter och inte stanna kvar på samma ställe och fastna i gamla vanor och rutiner.”

”Jag anser att det är upp till oss personal att skapa en kreativ miljö med utmaningar, att vi vågar bryta det invanda, testa nya idéer och utveckla oss själva och arbetet.”

4.2.4 Självkännedom, social kompetens och samarbetsförmåga

Inom ramen för målet för god självkännedom och social kompetens och därigenom förmåga till lagarbete samt att i samarbete med andra lösa de förekommande uppgifterna vittnar många om egen utveckling. I nästan varje beskrivning finner man någon åsikt om att den studerande har utvecklats som person, lärt känna sig själv eller medvetet tagit ställning i någon fråga. Detta har i de flesta fall tolkats som god självkännedom. 75% av de studerande har på ett adekvat sätt belyst innebörden i, hela eller delar av, detta mål. Förmågan till samarbete kommenteras ofta i samband med en beskrivning av de många gruppdiskussionerna och seminarierna som tränat dem i att ge och ta i en samarbetssituation både vad det gäller handling och tankar/åsikter.

I många fall har det varit svårt att skilja på det grundläggande målet för högskolestudier om självständighet och kritisk bedömning och detta mål. Därför har studentens utsaga i flera fall fått gälla för båda målen då formuleringarna har tolkats.

”Vad det gäller min egen utveckling så vet jag att jag ”vuxit” oerhört mycket under de här tre åren. Genom diskussioner med kurskamrater, lärare och personal ute på förskolorna har jag fått nya erfarenheter och synvinklar. Jag har själv fått ompröva många av mina egna uppfattningar och rannsakat mig själv genom att tänka efter vad jag egentligen tror och tycker. Jag tycker jag fått en större personkännedom under de här åren och jag hoppas jag ska få ännu större ute på ”fältet”. ”

”....gjort mig medveten om att det finns sidor hos mig som jag inte trodd jag hade.....jag tror jag mera medvete tänker efter före jag gör eller säger

något.....jag känner mig så säker nu.... Jag tror även att jag kommer att möta andra på ett mera öppet sätt än tidigare.”

”Jag har utvecklats som människa under studietiden; uppfattningar som jag tidigare haft har ställts på prov och det är flera gånger jag frågat mig själv var jag står i olika frågor.”

Den sociala kompetensen är ett vitt begrepp som är svår att definiera men på något sätt kan man anse den synlig även i ovanstående exempel. Den nämns även i sammanhang som rör förmågan att möta varje enskilt barn utifrån dess förutsättningar och behov.

4.2.5 Planera, genomför och utvärdera

Examensförordningens sista mål där studenten ska ha god förmåga att planera, genomföra, utvärdera och utveckla arbetet med barn och ungdomar i grupp samt kännedom om socialtjänsten och skolan avseende mål, verksamhet och organisation är ytterligare ett sådant mål som kan ha besvarats och belysts tidigare i det pedagogiska ställningstagandet. Dock kan man även i samband med den egna utvecklingens beskrivning finna åsikter om den egna förmågan att planera och/eller utvärdera verksamheten. Att utveckla verksamheten har behandlats under rubriken Förmåga att förverkliga mål och utveckla verksamheten.

Flera åberopar slitet med momentplaneringar under utbildningen och att de först i slutet av utbildningen insett vikten av att planera. De beskriver även nyttan med momentplaneringarna som hjälpt dem få rutin i planeringsarbetet. Även utvärderingens betydelse lyfts fram. Det är 33% av de svarande som på något sätt berör detta mål. 3 stycken anser sig behöva utveckla en större förmåga inom området och då är det främst utvärderingen som nämns.

”Jag känner att allt slit med momentplaneringar, under praktikperioderna, har varit väldigt lärorikt. I början undrade jag ofta över meningen med alla planeringar. Jag såg aldrig någon ute på mina praktikplatser som så noggrant skrev ner vad de skulle göra vid varje moment. Men så här i efterhand kan jag se att praktikrapporten har gjort nytta. Jag har lärt mig att tänka i banorna vad, hur och varför när jag gör någonting. ”

”jag arbetade på en förskola innan jag började utbildningen, men hade då inte en aning om hur mycket baktanke och planering det låg bakom barnens aktiviteter. ....jag tycker det varit bra att man som student själv har fått ta ansvar för planering och genomförande av de olika aktiviteterna, ex under praktikperioderna.”

”Jag kan mycket om barns utveckling, om hur man planerar och utvärderar, jag har även lärt mig att reflektera över vad jag gör, hur jag gör och varför.”

4.2.6 Allmänmänskliga och övergripande frågor

Förmågan att belysa allmänmänskliga och övergripande frågor som till exempel existentiella och etiska frågor, jämställdhetsfrågor, miljöfrågor samt internationella och interkulturella frågor är ytterligare ett mål som de studerande belyser tydligare i den tidigare delen av sitt pedagogiska ställningstagande. Endast 19% har i sina funderingar om sin egen utveckling berört temat på något sätt. De flesta talar då om att de fått större förståelse för andra, någon enda berör miljöbegreppet och ytterligare några nämner de interkulturella aspekterna. Inte någon nämner jämställdhetsfrågan som något man tydligt utvecklat eller blivit uppmärksam på under utbildningen.

”Det första jag tänker på när det gäller min egen utveckling under utbildningen är att jag fått större förståelse för andra människor än vad jag hade tidigare....Jag har även förståelse för invandrarfamiljer och deras situation. Innan tänkte jag inte på vilken tillgång de faktiskt kan vara i förskolan med sin kultur....”

”Jag skulle vilja säga att jag utvecklat empati under utbildningens gång och mina förutfattade meningar har ersatts av kunskap om bakomliggande orsaker istället.... Hela pedagogiska institutionen andas demokratiskt tänkande och empati. Ibland kanske även inom betygsramarna och det är tveksamt om det är korrekt eller särdeles rättvist. Lärarna har i vilket fall genom sitt pedagogiska agerande, under lektionstid, i korridorer och som handledare, varit goda förebilder.”

4.2.7 Analys av helheten

Genom att studera de studerandes syn på sin egen utveckling under utbildningens gång i relation till målen som är uppställda i examensförordningen och därefter väga samman dem till en helhet syns i den gemensamma beskrivningen av utbildningen en överensstämmelse mellan målen och den faktiska verkligheten. Hur hög denna överensstämmelse är är svårt att bedöma då de studerande inte från början hade något uttalat krav på att beskriva sin utveckling i relation till examensförordningen (Bilaga 2).

Examensförordningen avslutas med att ett krav för att erhålla barn- och ungdomspedagogisk examen är att studenten fullgjort handledd praktik. Kravet kontrolleras självklart under utbildningens gång i samband med delkursernas godkännande men man kan, i de studerandes beskrivning av sin egen utveckling,

tydligt se att praktiken har en framskjutande plats när det gäller att förvärva kunskaper om och implementera yrkesrollen hos dem själva.

”Jag har varit lyckligt lottad och fått väldigt mycket från mina praktikställen. Jag har haft handledare som låtit mig prova på och misslyckats som ”pushat” på mig och visat att jag kan.”

Även reflektionen, som Sonja Kihlström (1998) nämner som viktig för yrkesutövningen, beskrivs ofta som ett sätt att utvecklas och vinna insikt genom. De studerande nämner ofta att reflektionen har hjälpt dem till ett medvetet val av arbetssätt el dyl. De menar också att reflektionen hjälpt dem till en förmåga att beskriva förskollärarens arbete.

”Jag har inte bara fått positiva saker utan också negativa som gjort att man har reflekterat och kommit fram till hur man vill arbeta med barnen, föräldrarna och personalen i fortsättningen.”

”En viktig del som jag har fått lära mig under utbildningens gång är att reflektera över olika saker. ....utan först tänka efter varför man gör det och för vem man gör det. ....därför att reflekterar man noga över vad man gör och varför man gör saker i en verksamhet, så är inte risken så stor att man börjar göra saker på rutin.”

Det som, i resultatet av denna studie, kan betraktas som negativt inom utbildningen och som borde förbättras när det gäller både innehåll och arbetssätt är att några få skulle önskat större utrymme för vissa ämnen eller visst innehåll. Mest framträdande är i detta sammanhang de estetiska ämnenas utrymme i utbildningen. Ca 10% nämner att de saknar lärarkompetens inom ett eller flera av dessa ämnen. Övriga som aktualiserat ett större behov av innehåll nämner naturorientering (5 st) och konflikthantering (3 st).

Uttryck som ansvar, utvecklats mycket, flexibel, arbetssätt, samarbete, själv mognat, personligen är påstående som tillsammans med vittnesbörd om utveckling och förvärvad kunskap återkommer i nästan varje beskrivning. En av de studerande beskriver sin personliga utveckling ur ett helhetsperspektiv som här får illustrera det samlade intrycket av de studerandes uppfattning av sin förskollärarytutbildning:

”Jag har under mina tre år på högskolan fått lära mig väldigt mycket, inte bara sådant som rör barns utveckling och det pedagogiska arbetet. Jag har även fått lära mig saker som att söka litteratur via Internet och olika bibliotek, skriva vetenskaplig rapport, sy egna dockor och att snickra olika saker. Min största utveckling ligger naturligtvis inom barns utveckling och

det pedagogiska arbetet. Jag har fått lära mig hur barn utvecklas och hur deras inläring sker. Jag vet också hur jag ska planera och varför jag gör som jag gör. Jag har också fått lära mig vad jag ska planera och vilket innehåll som det ska finnas med i verksamheten samt vilket arbetssätt som ska genomsyra förskolan. Jag har också förstått vitsen med att ha mål för verksamheten. Genom mina praktikperioder har jag fått se hur det är ute i verksamheten och dessutom träna på hur jag ska använda mina teoretiska kunskaper. ....har jag fått en massa bra idéer och tips om vad man kan göra med en barngrupp, personal och föräldrar.....Mina starka sidor är att se barns behov, dels genom observation.....Några av mina svaga sidor är....vidare kan jag inte heller spela gitarr...min bild och form inte är vad den borde vara....Jag känner också att jag vill ha större datakunskap, där jag kan använda den mer i barngruppen..... ..det är inte hopplösa sidor som inte går att göra något åt utan genom träning.....”

4.3 Metodjämförelse

Att jämföra två så olika metoder ter sig nu i efterhand mycket svårare än då studien påbörjades.

Enkätundersökningen baserar sig på ett generellt undersökningsunderlag med fasta svarsalternativ och med frågor ställda utifrån ett förväntat svarsområde. Enkäten är utformad så att den kan bearbetas statistiskt och man erhåller lätt ett kvantitativt resultat. Examinationsformen som bearbetats som en utvärdering av utbildningen var inte avsedd för detta ändamål från början. Instruktionerna till vad den studerande förväntas belysa och diskutera är inte baserade på högskoleförordningens mål för utbildningen. Alla målen belyses därför inte av de studerande utan endast de som anses relevanta för den egna utvecklingen utifrån ett personligt perspektiv.

Svarsalternativen i enkäten är givna och några förklaringar till vilken innebörd den studerande lägger i svaret erhålles ej. Inte heller erbjuder enkätundersökningsformen utrymme för att ställa följdfrågor. I examinationsformen är svaren helt fritt formulerade och erbjuder oftast läsaren en förklaring vad den studerande menar. Däremot erbjuder heller inte denna form möjligheten att ställa följdfrågor.

Svarsfrekvensen var 48% för enkäten och 100% för den utvärderingsmetod som knutits till en examination. Som framgår av metodavsnittet lämnades enkäten ut i god tid före terminsslutet, alla hade erhållit enkäten och alla var närvarande vid ett flertal undervisningstillfällen vid institutionen. Inget hinder för att lämna in enkäten förelåg således. För att bli godkänd på kursavsnittet förutsätts inlämnande och deltagande vid examination varför denna metod resulterade i en 100%-ig svarsfrekvens.

5. DISKUSSION

Denna studie syftade dels till att jämföra två metoder för utvärdering av förskollärarytbildningen vid Högskolan i Borås dels till att ta fram ett underlag som kan ligga till grund för utveckling av kvaliteten vid utbildningen. Resultatet behandlas och diskuteras utifrån dessa två huvudsyften. Det empiriska materialet bestod av en enkätundersökning och en examination där en del hade rubriken Min egen utveckling som legat till grund för denna undersökning. Målgruppen var avgångsstudenterna vid förskollärarytprogrammet, 96 till antalet.

5.1 Utvärderingsmetoderna

Enkätundersökningen hade ett tydligt redovisat syfte innan undersökningen gjordes och såväl svarsalternativen som frågorna var utformade utifrån högskoleförordningens mål för högskoleexamen. Underlaget till den andra metoden hade inte samma tydliga instruktioner utan var en del i en examination som i efterhand bedömdes lämplig som utvärderingsunderlag. Trots skillnaderna i förutsättningarna för de båda metoderna gav den insamlade datan ett jämförbart resultat vad det gäller studenternas uppfattning om utbildningen i relation till de uppställda målen. Däremot var svarsfrekvensen endast 48% i enkätundersökningen varför tillförlitligheten i resultatet kan ifrågasättas. Deltagandet i examinationsmetoden var 100%. En brist i den senare undersökningen är att instruktionerna inte var kopplade till högskoleförordningens mål varför flera av målen aldrig berörs av alla studerande. För att i någon mån stärka reliabiliteten är alla citaten tagna från olika personers utsagor vilket i viss mån kan öka rapportens trovärdighet för läsaren.

En förklaring till det låga deltagandet i enkätundersökningen kan vara att målgruppen stod i beredskap att lämna utbildningen för att börja sin första anställning, kanske byta bostadsort och dessutom skiljas från människor som stått dem nära under tre år. Med ett sådant utgångsläge är det lätt att dra slutsatsen att intresset för det man lämnar är något lågt. Det är troligen inte solidariteten med dem som blir kvar som får den centralaste platsen i intressesfären. En tänkbar åtgärd för att undvika denna fallgrop i framtiden är att undersökningen antingen görs några veckor tidigare eller några månader efter examensdagen. Att genomföra en liknande utvärdering efter avslutad utbildning kan också medföra att den studerande fått ett visst perspektiv på sin utbildning och då avger ett svar som mer överensstämmer med de faktiska behoven som föreligger vid yrkesutövandet.

Att kombinera utvärderingen med en examination medför en garanti för 100%-igt deltagande. Den aktuella formen för examination lämpar sig också mycket bra som dels examination dels utvärdering av utbildningen i sin helhet. Det visar sig att utan att ha knutit uppgiften till högskoleförordningens mål har ändå de flesta

målen berörts i de studerandes egen beskrivning av sin egen utveckling, dock ej i varje studerandes redogörelse. För att få ett bredare och tydligare underlag kan man förändra och anpassa instruktionerna så att den studerande mer tydligt tar hänsyn till de formella målen för sin utbildning. En viktig aspekt i detta sammanhang är dock att betona den egna individens möjlighet att beskriva sin upplevelse av den egna utvecklingen med egna ord.

I en jämförelse av de två metoderna måste hänsyn också tas till arbetsbelastning. Vid en sådan jämförelse visar det sig att enkätundersökningen är betydligt mer arbetstidskrävande. Här krävs tid för datainsamling, bearbetning och tolkning samt någon form av rapport. Samma process i den andra metoden görs med fördel samtidigt som examinatorn bedömer *Mitt eget pedagogiska ställningstagande*. Naturligtvis måste utvärderingen vara tydligt uttalad och en viss mertid för sammanfattande kommentarer bör inräknas i kursens budget. Eftersom kursutvärdering är en vedertagen process inom utbildningen faller uppgiften inom ramen för det normala och utvärderingen av hela utbildningen kan med lätthet användas i det kontinuerliga utvecklingsarbetet vid institutionen.

Slutsatsen är, i en jämförelse mellan de föreliggande metoderna, att den som kopplats till en examination är att föredra både när det gäller svarsfrekvens och arbetsbelastning. Förutsättningen för ett tillförlitligt och användbart resultat är att instruktionerna till uppgiften baseras på högskoleförordningens mål för examensutfärdande och att examinator redan vid kursstart är väl förtrogen med att examinationsuppgiften skall bedömas som en individuell examination och bearbetas som en utvärdering av utbildningen. En nackdel kan vara att man innehållsmässigt inte erhåller samma detaljerade svar när det gäller ämnen som ingått i utbildningen eller specificering av metodiskt och didaktiskt kunnande m m. trots det är en egenhändigt formulerad utvärdering utifrån den studerandes syn på sin egen utveckling under utbildningens gång att föredra framför generella och stereotypa svarsalternativ som är svåra att tolka individuella innebörder av. Att examination skulle vara en metod att föredra för att utvärdera och kvalitetssäkra ett utbildningsprogram bekräftas också i UHÄ:s skrift *Examination för kvalitet* (1997).

Valet av metod grundar sig också på en analys med utgångspunkt i Franke-Wikbergs frågeställningar som bör göras före en utvärdering. Undersökningens syfte var att samla in underlag som skulle ingå i den kvalitetssäkringsprocess som syftar till att utveckla kvaliteten vid Högskolan i Borås. Undersökningen var en delundersökning som fokuserade på studenters uppfattning av förskolläraryrket. De som ska ha direkt användning av resultatet är naturligtvis de som har möjlighet att förändra innehåll och arbetssätt nämligen lärarna vid institutionen. Eftersom det är lärarna som ska använda resultatet så är det logiskt att det också är de som utför undersökningen, samlar in och tolkar

materialet. Detta bekräftas av Holmlund & och Rönnerman som menar att den anställdes delaktighet i utvärderingsprocessen ger en djupare insikt om arbetet och ökar därmed kompetensen och professionaliteten vilket i sin tur bidrar till att verksamheten blir attraktiv för brukarna, får ett gott rykte, ökad status och blir en institution som hela samhället vill värna om. Denna analys stärker ytterligare ovanstående slutsats.

5.2 Kvaliteten i utbildningen

Resultatet av den lokala utvärderingen visar att de studerande på det hela taget är mycket nöjda med sin utbildning vilket också Bertil Gran (1997) fann i sin undersökning. Däremot skiljer sig resultatet från den rikstäckande undersökningen i vissa andra uppfattningar.

De studerandes syn på sina förvärvade ämneskunskaper blir mer nyanserade i den lokala undersökningen. Av enkätundersökningen framgår att de studerande önskar sig mer ämneskunskaper inom IT, internationaliseringsfrågor samt matematik. Kunskaper i matematik saknar också de svarande i Grans undersökning. Att de studerande anser sig ha ett större behov av IT-kunskaper framkommer i båda de lokala undersökningarna och måste beaktas i den fortsatta programplaneringen. Det är synnerligen viktigt då detta innehåll fr o m 1997 har ett eget mål i förordningen för examen. Ämnesgruppen internationaliseringsfrågor är svår att bedöma då en förklaring av innebörden redan vid frågans formulering saknas. Hur de studerande har tolkat innebörden är också svår att avgöra varför studenternas avsaknad av kunskaper är svår att definiera och därmed svår att vidta åtgärder runt. En kvalificerad gissning skulle kunna innebära att det är komparativa studier av förskolan i ett internationellt perspektiv som studenterna saknar kunskaper om. Om utbildningen skulle tillmötesgå behovet av detta innehåll i utbildningen måste det ställas i relation till det faktiska utrymmet och övrigt innehåll.

Av redogörelserna från *Min egen utveckling* framgår att många också saknar kunskaper inom ämnesblocket estetisk verksamhet. I enkätundersökningen anser fler än hälften att de har mindre god kunskap inom detta område. Däremot framgår det tydligt av enkätundersökningen att de studerande anser sig ha mycket goda kunskaper då det gäller att stimulera barnens olika uttrycksformer (bild, musik, drama etc). Att tolka dessa motstridiga uppgifter kan vara riskabelt men det troliga är att de studerande bedömt sin egen förmåga att musicera, måla etc. då de anser sig sakna kunskaper inom ämnet. Trots denna tolkning ska studenternas upplevelser inte förringas.

I Grans undersökning framkommer det att de studerande saknar kompetens avseende pedagogisk forskning och lokal verksamhetsutveckling samt att möjligheterna att tillägna sig kunskaper inom specialpedagogiska frågor är sämre

tillgodosedd. Det resultatet erhålles inte i den lokala undersökningen där 71% anser sig ha goda kunskaper i specialpedagogik. Kompetensen när det gäller pedagogisk forskning samt lokal verksamhetsutveckling bedöms som något lägre men mer än hälften av de svarande är tillfredsställda med sina kunskaper inom detta område.

I *Min egen utveckling* finns det flera studerande som känner behov av mer naturorientering i utbildningen vilket inte alls framgår av enkätundersökningen där 87% säger sig ha mycket goda kunskaper inom ämnet. Dessa motstridiga uppgifter i relation till den nya uppläggningsen inom programmet i Borås talar för att de som känt behov av mer naturorientering inom utbildningen redan har möjlighet att tillägna sig sådan fördjupad kunskap utifrån de val som de studerande numera kan göra.

Överensstämmelse mellan de båda undersökningarnas resultat när det gäller konflikthantering är mycket stor och innebär att de studerande anser att detta ämne/område borde få betydligt större utrymme inom utbildningen. För att tillmötesgå ett sådant behov krävs en separat utvärdering av ämnet psykologi samt att alla kurserna i utbildningen ses över och, efter framkommet resultat, anpassas för att ge utrymme för konflikthantering.

Möjligheten att påverka sin egen utbildningen verkar de studerande i Borås bedöma som större än i övriga landet. Oberoende om det är den faktiska möjligheten som bedömts eller om det är klimatet/inställningen till delaktighet så är uppfattningen något som Borås lärarutbildning måste värna om att bibehålla.

Att beskriva, analysera och reflektera över faktiska situationer under sin utbildningstid ger förskolläraren en grund till att beskriva sina metoder, motivera sitt innehåll och redogöra för sina mål. Detta är krav som ställs på förskollärares yrkesroll i dag anser Kihlström (1998) i sin forskning. Det visar sig i en tolkning av resultatet från *Min egen utveckling* att de studerande i mycket hög grad anser sig fått möjlighet till detta under sin utbildning i Borås. Att kunna beskriva, motivera och redogöra språkligt för sin verksamhet uppfyller också det övergripande målet i högskoleförordningen som anger att de studerande bör utveckla sin förmåga till informationsutbyte.

Det som också framhävs som väl tillgodosett i utbildningen är den personliga utvecklingens stimulans, den konventionella metodutbildningen och beredskapen för samverkan samt innehåll i och planering av verksamheten. Även frågor relaterade till de utvecklingspsykologiska kompetenserna tillgodoses mycket väl inom utbildningen. Dessa uppfattningar överensstämmer helt med den studie som gjorts i övriga landet och talar för att förskollärarytbildningarna i landet har god kvalitet. Dock bör man i ett modernt och förändringsbenäget samhälle framhäva

vikten av att bevara det som bedöms vara bra. Risken är annars stor att man rationaliserar bort dessa delar till förmån för det som är populärt just för stunden. Det är så mycket som ”måste” få utrymme i en utbildning idag, vilket i sin tur leder till att nyhetens behag kan få råda. Detta skulle bli mycket olyckligt i en tid då vår nästa generation behöver en trygg och stabil grund för sitt fortsatta lärande livet igenom.

5.3 Slutord

Enligt Holmlund & Rönnerman (1995) innebär en utvärdering inom utbildningsväsendet att i efterhand värdera resultatet av ett program för fostran eller undervisning vilket denna studie är en produkt av. Om det ska vara någon nytta med en utvärdering ska det också finnas en beredskap för och möjligheter till att vidta åtgärder utifrån det som framkommit. Detta kan med fördel ske inom ramen för det som Holmlund och Rönnerman beskriver som kvalitetssäkring - en ständigt pågående process i syfte att värna om, vårda och utveckla olika kvaliteter i verksamheten med utgångspunkt i gällande styr- och policydokument. Denna process pågår inom Högskolan i Borås utifrån det kvalitetssäkringsprogram som tagits fram och utifrån det uppdrag som Högskoleverket gett samtliga högskolor i landet. Inom institutionen för pedagogik finns en kvalitetsgrupp tillsatt för ändamålet och jag lämnar med varm hand över resultatet av denna studie till gruppen.

Det är dock så att arbetet på intet sätt är slutfört i och med denna studie. Utöver de studerandes egna uppfattningar om utbildningen måste många andra aspekter belysas i en programutvärdering såsom tentamensresultat, vilken tid och vilka resurser som står till förfogande, vilket innehåll och uppläggning som utbildningen har. En programutvärdering som fokuserar relationen förutsättningar – process – resultat och som leder till att ett underlag skrivs fram som kan användas för att utveckla och förbättra verksamheten är den bästa modellen enligt Franke-Wikberg (1992).

De rekommendationer som högskoleverkets granskningsgrupp gav Högskolan i Borås efter avslutad granskning 1996 var att en systematisk uppföljning och utvärdering av hela utbildningsprogram bör komplettera systemet med kursvärderingar vilket med denna studie kan anses som genomfört, åtminstone för ett av högskolans program.

En systematisk uppföljning av programmen vägleder också utvecklingen av nya respektive förbättringen av nuvarande utbildningsprogram ansåg granskningsgruppen vilket ytterligare bekräftar vikten av att ta tillvara resultatet i allt pågående förändringsarbete vid institutionen.

Referenser

- Möklebust, L. (1994). *Vad kan en bra förskollärare?* Runa förlag.
- Holmlund, K. & Rönnerman, K. (1995). *Kvalitetssäkra förskolan*. Studentlitteratur.
- Högskoleverket. (1996). *Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Borås*. Högskoleverkets rapportserie 1996: 16R.
- Högskoleverket. (1998) . *Fortsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor*. Högskoleverkets rapportserie 1998:21R.
- Högskoleverket. (1995) . *Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor*. Högskoleverkets rapportserie 1995:1R.
- Bojadjeva, R. (1998). *Qualitetsdagen 23 april 1998*. Rapport från kvalitetsdag för lärarprogrammen vid Institutionen för pedagogik, Högskolan i Borås.
- Studentkåren i Borås. (1995). *Handbok i kursutvärdering vid Högskolan i Borås*.
- Gran, B. (1997) . *Vägen till yrket – en enkätstudie på sex högskolor av blivande förskollärares och fritidspedagogers syn på sin utbildning*. Lärarförbundet.
- Svensk författningssamling. (1998)., *Högskoleförordningen*. SFS 1998:1003. Fritzes förlag.
- Bra Böckers lexikon (1977). Bra Böckers förlag.
- Göteborgs utbildning. (1997). *Plattform för kvalitetsarbete inom utbildningsförvaltningen*. Trycksak, Göteborgs stad.
- Högskolan i Borås. (1995). *Utbildningsplan för barn- och ungdomspedagogisk utbildning, förskolläraryrket, 120 poäng*. Högskolan i Borås.
- Högskoleverket. (1997). *Uppfattningar om examination*. Högskoleverkets skriftserie 1997:3S.
- Bessman, M. & Mårtensson, D. (red.). (1991). *Kursvärdering för ökad kvalitet*. UHÄ:s skriftserie 1991:1.
- Franke-Wikberg, S. (1992). *Utvärderingens mångfald*. Projektrapport 1992:4, UHÄ.

Kihlström, S. (1998). *Förskollärare – om yrkets pedagogiska innehåll*.
Studentlitteratur.

Minnesanteckningar från föreläsning 98 04 02 med Gunnar Wivardsson, Stena
Line.

55 frågor om Din utbildning

UTVÄRDERING AV FÖRSKOLLÄRARUTBILDNINGEN

Till

Studerande inom det

BARN- OCH UNGDOMSPEDAGOGISKA PROGRAMMET

Du har nu kommit långt i Din utbildning till förskollärare. Vi hoppas att den varit värdefull för Dig och gett en god beredskap för arbete i det yrke, som Du valt. Vi vill nu veta hur pass väl förberedd Du känner Dig inför olika arbetsuppgifter som du kan förväntas möta i yrket, även om vi vet att Du ännu har en del kvar av Din utbildning. Det är alltså en samlad bedömning som Du skall göra utan hänsyn till var i utbildningen Du fått Dina kunskaper och kompetenser.

Vi har i våra frågor i huvudsak utgått från de krav på utbildningens innehåll och utformning som samhället ställer genom högskolans examensordning samt genom programmen för förskola.

Vi har delat in den följande enkäten i ett antal huvudavdelningar:

- A Inriktningen av utbildningen**
- B Beredskap för olika arbetsuppgifter i yrket**
- C Personlig utveckling och kompetens**
- D Utformningen av utbildningsprogrammet**

Det vi förväntar oss av Dig är en bedömning av vad utbildningen i sin helhet har gett Dig. Om Du finner ett behov att närmre precisera den roll som de olika ingående ämnena (ämnesstudier, pedagogik, metodik, praktik etc.) har spelat finns utrymme för mera fria kommentarer efter varje avdelning frågor.

Då Du fyllt i enkäten ber vi Dig lägga den i Iréne Arvidssons fack.

Tack för dina åsikter.

Institutionen för pedagogik

Iréne Arvidsson

A Inriktningen av utbildningen

1. Om Du helt fritt - utan hänsyn till sociala skäl, arbetsmarknad, boende etc - kunde välja tjänst inom en kommun, vilket av följande alternativ skulle Du då välja för tjänstgöring under de närmaste åren?

- Deltidsförskola (6-årsverksamhet)
- Dagem, samtliga åldrar
- Dagem, äldre barn
- Verksamhet integrerad med skolan ("förskoleklass" el dyl.)
- Integrerad verksamhet med handikappade barn

Motiv för mitt val: _____

---

2. I vilket område skulle Du helst vilja tjänstgöra?

- I mindre tätort
- Var som helst i storstad
- I socialt arbetsamt område i storstad
- I område med välbärgade /välutbildade familjer i stad eller annan större ort

Motiv för mitt val: _____

B Beredskap för olika arbetsuppgifter som förskollärare

Ett huvudsyfte med Din utbildning är att ge Dig vissa kunskaper, färdigheter och förhållningssätt för att på så sätt skapa beredskap för olika uppgifter i yrket. Vi har i det följande grupperat sådana uppgifter under fem huvudrubriker. De är givetvis inte isolerade från varandra, vilket kan ge Dig anledning att kommentera Dina svar. Sådana kommentarer kan Du göra efter varje grupp av frågor. **Ringa f ö in det alternativ som Du tycker bäst överensstämmer med Dina synpunkter.**

De huvudområden som vi valt ut är:

Ämneskunnande

Didaktiskt och metodiskt kunnande

Pedagogiskt, psykologiskt och specialpedagogiskt kunnande

Andra kunskaper och färdigheter av betydelse i yrket

Praktik anges inte som eget område utan ingår i bedömningen av ovan angivna områden.

Ämneskunnande

Utbildningen har skapat beredskap för olika uppgifter i yrket som förskollärare och gett mig relevanta insikter och kunskaper då det gäller

		Mindre goda			Mycket goda	
3	Svenska och språkutveckling	1	2	3	4	5
4	Matematik	1	2	3	4	5
5	Naturorientering	1	2	3	4	5
6	Samhällsorientering	1	2	3	4	5
7	Praktiskt-estetiska ämnen	1	2	3	4	5

Vissa övergripande ämneskunskaper:

8	Det flerkulturella samhället	1	2	3	4	5
9	Miljöfrågor	1	2	3	4	5
10	IT-frågor	1	2	3	4	5
11	Sex- och samlevnadsfrågor	1	2	3	4	5
12	Etiska frågor	1	2	3	4	5
13	Internationalisering	1	2	3	4	5
14	Jämställdhet och könsroller	1	2	3	4	5
15	Freds- och konfliktfrågor	1	2	3	4	5

Kommentarer till avdelningen "Ämneskunnande": _____

_____

_____

_____

Metodiskt och didaktiskt kunnande

Utbildningen har skapat beredskap för olika uppgifter i yrket och gett mig insikter och kunskaper då det gäller

		Mindre goda			Mycket goda	
16	Val av <u>innehåll</u> i verksamheten	1	2	3	4	5
17	Planering av verksamheten	1	2	3	4	5
18	Att bygga upp barnens kunskaper genom olika åldrar	1	2	3	4	5
19	Att välja arbetssätt och organisera arbetet med utgångspunkt i <u>barns olika behov</u>	1	2	3	4	5
20	Grundläggande läs- och skrivinlärning	1	2	3	4	5
21	Grundläggande matematikinlärning	1	2	3	4	5
22	Leken ur pedagogisk synpunkt	1	2	3	4	5
23	Gruppverksamhet	1	2	3	4	5
24	Att stimulera barnens olika uttrycksformer (bild, musik, drama etc)	1	2	3	4	5
25	Att stimulera barnens inflytande och ansvarstagande som ett led i en demokratisk fostran	1	2	3	4	5
26	Didaktisk forskning i anslutning till arbetet i förskola	1	2	3	4	5

Kommentarer till avdelningen ”Metodiskt och didaktiskt kunnande”:

Pedagogiskt, psykologiskt och specialpedagogiskt kunnande

Utbildningen har skapat beredskap för olika uppgifter i yrket och gett mig insikt och kunskap då det gäller

		Mindre goda			Mycket goda	
27	Den grundläggande synen på barn	1	2	3	4	5
28	Barns och ungdomars utveckling i olika avseenden	1	2	3	4	5
29	Gruppens psykologi	1	2	3	4	5
30	Barns känslomässiga och sociala utveckling	1	2	3	4	5
31	Barns olika kulturella och sociala villkor	1	2	3	4	5
32	Barns olika svårigheter och handikapp och vilka konsekvenser detta har för verksamheten	1	2	3	4	5
33	Pojkars och flickors olika intressen, utveckling och villkor	1	2	3	4	5
34	Kunskaper om barns lärande	1	2	3	4	5
35	Bedömning och diagnos	1	2	3	4	5
36	Konfliktbearbetning och mobbning	1	2	3	4	5
37	Etiska och moraliska frågor	1	2	3	4	5
38	Att bedöma min. egen roll som pedagog	1	2	3	4	5
39	Yrkesrollen och pedagogiskt ledarskap	1	2	3	4	5
40	Pedagogisk och psykologisk forskning	1	2	3	4	5

Kommentarer till avdelningen ”Pedagogiskt, psykologiskt och specialpedagogiskt kunnande”

Andra kunskaper och färdigheter för arbetet som förskollärare

Utbildningen har skapat beredskap för olika uppgifter i yrket och gett mig insikt och kunskap då det gäller

		Mindre goda			Mycket goda	
41	Lagarbete och annat samarbete	1	2	3	4	5
29	Barnomsorgens organisation och den lokala arbetsplatsen	1	2	3	4	5
43	Samarbetet med barnens hem	1	2	3	4	5
44	Samarbete med skolan	1	2	3	4	5
45	Att medverka i det lokala utvecklingsarbetet	1	2	3	4	5
46	Att delta i utvärdering av den lokala verksamheten	1	2	3	4	5
47	Forsknings- och utvecklingsarbete med anknytning till förskoleverksamhet	1	2	3	4	5

Kommentarer till avdelningen ”Andra kunskaper och färdigheter för arbetet”:

C Personlig utveckling och kompetens

I vilken utsträckning tycker Du att Din egen utbildning har utvecklat Dig i följande avseenden?

		Inte alls			I stor utsträckning	
48	Ett kritiskt och prövande arbetssätt och tänkande	1	2	3	4	5
49	Kreativt tänkande	1	2	3	4	5
50	Eget ansvarstagande för mina kunskaper och mitt lärande	1	2	3	4	5
51	Min egen språkliga uttrycksförmåga	1	2	3	4	5

Kommentarer till avdelningen ”Personlig utveckling och kompetens”:

Du har nu tagit ställning till vad Din egen utbildning gett Dig hittills i olika avseenden. Det skulle avslutningsvis vara värdefullt att veta vilken vikt Du lägger vid dessa olika **områden. Sätt ut 1. 2. 3. osv., där siffran 1 står för viktigast. Om Du tycker flera områden är lika viktiga, använd då samma siffra!**

- Ämneskunnande
- Metodiskt och didaktiskt kunnande
- Pedagogiskt, psykologiskt och specialpedagogiskt kunnande
- Andra kunskaper och färdigheter för arbetet i yrket
- Personlig kompetens och utveckling
- Examensarbetet
- Praktiken

Kommentarer till prioriteringen: _____

D Utformningen av utbildningsprogrammet

53	Vi studerande har haft möjligheter att påverka uppläggningsen av utbildningen	Inte alls 1 2 3 4 5 I hög grad
54	De olika delarna av utbildningen hänger väl samman	Inte alls 1 2 3 4 5 I hög grad
55	Jag har goda möjligheter att välja efter egna intressen och behov	Inte alls 1 2 3 4 5 I hög grad

Kommentarer till avdelningen "Utformningen av utbildningsprogrammet": _____

Övriga synpunkter och kommentarer: _____

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

ATT TA STÄLLNING TILL SITT PEDAGOGISKA YRKESUTÖVANDE

Du skall som en del i kursen **YRKESROLLEN** och som en avslutning på din förskolläraryrkesutbildning skriva ett **pedagogiskt ställningstagande**. Var och en av er skall reflektera kring er kommande yrkesroll och yrkeskompetens. **VAD - VARFÖR - HUR** du väljer att arbeta på ett visst sätt.

SYFTET MED ARBETET ÄR ATT SAMLA IHOP ALLA DINA KUNSKAPER TILL EN HELHET.

Du skall ta din utgångspunkt i de styrdokument som reglerar förskolans verksamhet, dvs. de mål, det innehåll och arbetssätt som finns beskrivet i Pedagogiskt program för förskolan och Att erövra omvärlden. Ditt ställningstagande skall omfatta alla aspekter på förskolläraryrket: **Barnen Föräldrarna Personalen** men också **Din egen utveckling**. Vilka är dina starka och svaga sidor i yrkesrollen?

Ställningstagandet skall bygga på de kunskaper och erfarenheter som du skaffat dig under utbildningen, lektionsinnehåll, litteraturstudier, diskussioner, praktikerfarenheter. **Det är alltså inget ”allmänt tyckande”**.

Du skall i ditt tänkande och skrivande utgå från didaktikens **VAD - VARFÖR - HUR?**

1. BARNEN

VAD: beskriv det innehåll du vill fokusera i arbetet.

VARFÖR: du väljer just detta innehåll och arbetssätt. Motivera och belys med hänvisning till litteraturen (den vetenskapliga grunden) och praktiken (den beprövade erfarenheten.)

HUR: beskriv det arbetssätt och de metoder du vill använda dig av i arbetet med de barn som kommer att möta i ditt yrkesliv, även barn med behov av särskilt stöd och barn med annan språklig och kulturell tillhörighet.

Reflektera över ditt ledarskap och ditt förhållningssätt till barn och deras lärande.

2. FÖRÄLDRARNA

VAD: beskriv innehåll i det samarbete med föräldrarna som du vill skapa.

VARFÖR: du väljer detta innehåll och arbetssätt. Motivera och belys med hänvisning till litteraturen (den vetenskapliga grunden) och praktiken (den beprövade erfarenheten).

HUR: tänker du genomföra innehållet? Beskriv ditt förhållningssätt och dina metoder.

3. PERSONALEN

VAD: beskriv innehållet i den personalsamverkan som du vill skapa.

VARFÖR: du väljer detta innehåll och arbetssätt. Motivera och belys med hänvisning till litteraturen (den vetenskapliga grunden) och praktiken (den beprövade erfarenheten).

HUR: beskriv hur du tänker genomföra den samverkan i personalgruppen som du vill skapa

MIN EGEN UTVECKLING

Du väljer själv vad du vill berätta om din utveckling under utbildningstiden. Beskriv dina starka och svaga sidor.

Redovisning och examination sker i maj och i grupper om fem till sex studerande. I varje grupp finns en lärare från metodikämnet. För varje examinationstillfälle finns fyra lektionstimmar avsatta.

Kompletterande information ”Pedagogiskt ställningstagande”

1. Var och en av er trycker upp sin rapport till gruppmedlemmarna och till medverkande lärare. Kostnaden betalas av den studerande som skrivit ställningstagandet. Lärarens ex. bekostas av institutionen.
2. Till examinationsdagen skall alla ha läst alla gruppmedlemmars arbeten, men var och en är opponent för ett arbete. Detta innebär att du skall, på ca 5 min. sammanfatta innehållet och formulera ett antal frågor kring detta.
3. Varje examinationstillfälle omfattar 4x45 min. och grupperna består av 5-6 personer. Särskilt schema med tider och gruppindelning kommer att meddelas och anslås.
4. **Om** du skulle bli sjuk vid ditt examinationstillfälle måste du kontakta läraren som leder examinationen och få en ny grupp att delta i.

Hälsningar

Lydia Rättö-Nilsson / kursansvarig

RELEVANTA INSIKTER I ÄMNEN

Svenska i språkutv.

Antal av Nr	
3	Totalt
(tom)	
Totalt	

Flerkulturellt samh.

Antal av Nr	
8	Totalt
Totalt	

Internationalisering

Antal av Nr	
13	Totalt
Totalt	

Matematik

Antal av Nr	
4	Totalt
(tom)	
Totalt	

Miljöfrågor

Antal av Nr	
9	Totalt
Totalt	

Jämställdhet o könsroll

Antal av Nr	
14	Totalt
Totalt	

Naturorientering

Antal av Nr	
5	Totalt
(tom)	
Totalt	

IT-frågor

Antal av Nr	
10	Totalt
Totalt	

Freds- o konfliktfrågor

Antal av Nr	
15	Totalt
(tom)	
Totalt	

Bilaga 4 2(6)

Samhällsorientering

Antal av Nr	
6	Totalt
Totalt	

Sex o samlevnad

Antal av Nr	
11	Totalt
(tom)	
Totalt	

Praktiskt/estetisk

Antal av Nr	
7	Totalt
Totalt	

Etiska frågor

Antal av Nr	
12	Totalt
Totalt	

METODISKT OCH DIDAKTISKT KUNNANDE

Val av innehåll

Antal av Nr	
16	Totalt
Totalt	

Planering

Antal av Nr	
17	Totalt
Totalt	

Att bygga upp barnkunskaper

Antal av Nr	
18	Totalt
Totalt	

Arbetsätt efter b. behov

Antal av Nr	
19	Totalt
Totalt	

Läs o skriv-met

Antal av Nr	
20	Totalt
Totalt	

Matematikmetodik

Antal av Nr	
21	Totalt
Totalt	

Lekens ped

Antal av Nr	
22	Totalt
Totalt	

Gruppverksamhet

Antal av Nr	
23	Totalt
Totalt	

Olika uttrycksformer

Antal av Nr	
24	Totalt
Totalt	

Demokrati

Antal av Nr	
25	Totalt
Totalt	

Did. forskning

Antal av Nr	
26	Totalt
Totalt	

PEDAGOGISKT, PSYKOLOGISKT OCH SPECIALPEDAGOGISKT
KUNNANDE

Grundl. syn på barn

Antal av Nr	
27	Totalt
Totalt	

BoU:s utveckling

Antal av Nr	
28	Totalt
Totalt	

Gruppens psykologi

Antal av Nr	
29	Totalt
Totalt	

Känslo- o social utveckling

Antal av Nr	
30	Totalt
Totalt	

Kulturella o sociala villkor

Antal av Nr	
31	Totalt
(tom)	
Totalt	

Svårigheter o handikapp

Antal av Nr	
32	Totalt
Totalt	

Pojkar o flickor -olika

Antal av Nr	
33	Totalt
Totalt	

Barns lärande

Antal av Nr	
34	Totalt
Totalt	

Bedömning o diagnos

Antal av Nr	
35	Totalt
Totalt	

Bilaga 4 5(6)

Konfliktbarb. o mobbning

Antal av Nr	
36	Totalt
Totalt	

Etik o moralfrågor
ped

Antal av Nr	
37	Totalt
(tom)	
Totalt	

Bedöma den egna rollen som

Antal av Nr	
38	Totalt
(tom)	
Totalt	

Yrkesroll o ped. Led.

Antal av Nr	
39	Totalt
(tom)	
Totalt	

Ped/psykologisk forskning

Antal av Nr	
40	Totalt
(tom)	
Totalt	

ANDRA KUNSKAPER OCH FÄRDIGHETER FÖR ARBETET SOM FÖRSKOLLÄRARE

Lagarbete/samarb.

Antal av Nr	
41	Totalt
	Totalt

BO:s organisation lokalt

Antal av Nr	
42	Totalt
	Totalt

Samarb. med barnens hem

Antal av Nr	
43	Totalt
	Totalt

Samarbete m skolan

Antal av Nr	
44	Totalt
	Totalt

Medv. i lokalt utv. arb. verksamhet

Antal av Nr	
45	Totalt
	Totalt

Delta i utvärdering. av lokal

Antal av Nr	
46	Totalt
	Totalt

Forskning i utv. arb med ankn. till förskoleverksamhet

Antal av Nr	
47	Totalt
(tom)	
	Totalt

Rapporter från Pedagogiskt centrum

1. Lönn, A. (1999). *Pedagogisk handledning vid högskola. En studie av pedagogisk handledning vid Sektionen för Väg- och Vattenbyggnad Chalmers Tekniska Högskola.*
Högskolan i Borås, Pedagogiskt centrum.
Rapport nr 1, 1999.
2. Lönn, A. (2000). *Vad förväntas av/väntar handledare och studenter? En enkätstudie om handledares och studenters förväntningar på varandra inför examensarbetet, om deras förväntningar uppfyllts, samt deras beskrivningar av handledningens förlopp.*
Högskolan i Borås, Pedagogiskt centrum.
Rapport nr 2, 2000.

Från och med 2001-01-01 övergår Pedagogiskt centrum till en egen enhet: Centrum för lärande och undervisning.

Skrifter från Centrum för lärande och undervisning

1. Arvidsson, I. (2001). *En yrkesutbildning som ger kunskap och personlig utveckling genom reflektion. Utvärdering av förskolläraryrket i Borås*. Högskolan i Borås, Centrum för lärande och undervisning. Skrift nr 1, 2001.

Centrum för lärande och undervisning (CLU)

CLU har två inriktningar, varav den ena vänder sig till lärarna med uppgift att främja pedagogisk förnyelse. Den andra inriktningen är att stödja studenternas lärande genom specifik studentsupport.

CLUs utvecklingsarbete består bl.a. av:

- introduktionsutbildning för nyanställda lärare
- grund- och fortbildning inom högskolepedagogik
- grund- och fortbildning inom IKT
- forsknings- och utvecklingsarbete inom högskolepedagogik
- konsultverksamhet i pedagogiskt utvecklingsarbete
- seminarier, workshops

CLUs studentsupport innebär stöd till studenter inom områden avseende dyslektiska problem, svenska 2 samt talängslan och rösthantering.

För vidare information, se <http://www.hb.se/clu>